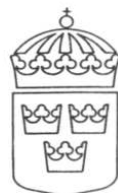

Riksdagens protokoll

1992/93:111

Måndagen den 17 maj

Kl. 10.00–13.19

Protokoll
1992/93:111

1 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 11 maj.

*Svar på
interpellationer*

2 § Svar på interpellation 1992/93:165 om kärnvapenprov och dumpning av radioaktivt avfall

Anf. 1 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Fru talman! Maj Britt Theorin har frågat mig om regeringen avser att på nytt lägga fram förslag om ett avtal om totalt stopp för alla kärnvapenprov och om regeringen avser kräva oberoende internationella vetenskapliga undersökningar av dumpningsplatserna i Barents hav samt om regeringen också avser kräva ett permanent förbud för dumpning av radioaktivt avfall, inkluderande militärt avfall.

Svaret på den första frågan är ja. Provstoppsfrågan är en väsentlig del av vår icke-spridningspolitik. Regeringen avser att kring månadsskiftet maj/juni i nedrustningskonferensen i Genève åter aktualisera frågan om ett fullständigt provstopp. Vi kommer att lägga fram en reviderad version av det svenska förslaget från 1991, men med den betydande skillnaden att alla kärnsprängningar uttryckligen skall förbjudas. Det kommer alltså inte att finnas något undantag för s.k. fredliga kärnsprängningar. Vi kommer också att föreslå att det internationella atomenergiorganet, IAEA, får i uppdrag att övervaka efterlevnaden av ett provstopp. Sverige aviserade nedrustningskonferensen den 18 mars om att ett reviderat svenskt förslag i frågan skulle läggas fram under våren. Det svenska provstoppsförslaget skall givetvis ses i relation till andra strävanden att få till stånd ett stopp för provverksamheten.

När det gäller den andra frågan, om det dumpade radioaktiva avfallet i Karahavet och Barents hav, kan man först konstatera att de senaste årens avslöjanden visar att den tidigare Sovjetmakten både ljugit om sina förehavanden och handlat med uppenbar brist på omdöme och hänsyn mot miljö och människor i området.

President Jeltsin har däremot visat en annan attityd. Han har tillsatt en expertgrupp som fått i uppdrag att undersöka uppgifterna om dumpning av radioaktivt avfall. Den s.k. Jablovkoverporten har nyligen presenterats i Ryssland och tycks i stort ge en officiell bekräftelse på Greenpeace och and-

ras uppgifter om dumpningarnas omfattning. Presidenten har också tillsatt en kommitté, KOPRON, Kommittén för genomförande av undervattensarbeten i speciella syften, med uppgift bl.a. att "rengöra Karahavet och Barents hav från nedsänkta behållare med radioaktivt avfall och ubåtskärnreaktorer". Från rysk sida har man också uttryckt intresse av internationellt bistånd för detta.

Det pågår redan en stor mängd internationella aktiviteter i det arktiska området. Det norsk-ryska vetenskapliga samarbetet fungerar utmärkt. Även om det är riktigt som Maj Britt Theorin säger att expeditionen i september inte fick göra mätningar på alla de platser den önskade, finns det anledning tro att president Jeltsins intresse skall leda till att nästa expedition, som planeras äga rum i sommar, kommer att få bättre arbetsvillkor.

Radioaktiviteten i "nordhaven" är naturligtvis inte bara en fråga för Norge och Ryssland. Vetenskapsmän i många länder intresserar sig för detta. I början av februari ordnades ett möte av IAEA i Oslo om konsekvenserna av dumpning av radioaktivt avfall i de arktiska haven. Där deltog tolv länder, däribland Sverige, USA, Canada och Tyskland.

Utanför den vetenskapliga sfären diskuteras den arktiska miljön, inkl. de radioaktiva dumpningarna, för närvarande i en lång rad internationella organisationer. Dit hör de årliga mötena med Londonkonventionen (1972) om förhindrande av havsföroreningar till följd av dumpning av avfall. Dit hör Rovaniemiprocessen för skydd av den arktiska miljön och dit hör Barentsrådet som bildades i januari i år.

Svaret på Maj Britt Theorins fråga är således att det redan pågår internationella undersökningar och diskussioner i en rad forum. Jag ser därför ingen anledning att just nu kräva ytterligare undersökningar i Barents hav, utöver de som redan är förutskickade naturligtvis. Jag anser dock att frågan måste ägnas ständig uppmärksamhet, och att det gäller att se till att tillträde verkligen beviljas till alla områden där dumpningar har skett.

På den tredje frågan, om regeringen avser att kräva ett permanent förbud för dumpning av radioaktivt avfall, kan jag svara ett obetingat ja. Det sker redan. Sverige driver, tillsammans med de övriga nordiska länderna, frågan om ett totalförbud mot dumpning av alla former av radioaktivt avfall inom ramen för Londonkonventionen från 1972, som jag just nämnde. Dumpning av högaktivt radioaktivt avfall i haven är redan förbjudet enligt konventionen. Ett moratorium mot dumpning av övriga typer av radioaktivt avfall råder sedan 1982. Detta vill vi omvandla till ett förbud. Vi vill också utvidga Londonkonventionen till att även omfatta militärt avfall. Det är min och regeringens förhoppning att det skall gå att nå enighet om dessa krav.

Anf. 2 MAJ BRITT THEORIN (s):

Fru talman! Jag vill börja med att tacka utrikesministern för svaret på frågan. Den sista delen tycker jag är alldeles utomordentlig. Jag tror inte att det kommer att finnas några tveksamheter i Sverige om att vi från alla sidor har samma uppfattning när det gäller förbud mot att dumpa radioaktivt avfall, såväl militärt som icke militärt.

Jag vill tacka för svaret på frågan och säga att jag tycker att det är utmärkt att regeringen lägger fram ett förslag om ett provstoppsavtal. Det brådskar.

Ja, det är oerhört brådsande. Den 1 juli utgår moratoriet under vilket USA, Ryssland och Frankrike har förbundit sig att hålla upp med sina kärnvapenprov. Det är oerhört viktigt att få president Clinton att förlänga detta moratorium och ta initiativ till att inleda omgående förhandlingar om provstopp. Det är bra att Sverige, som tidigare har gjort ett så starkt arbete på det här området, också fortsätter att göra det.

Men nu är det så att det pågår en diskussion inom den amerikanska administrationen, där militärer och kärnvapenlaboratorier vill ha ett provstopp som varken är heltäckande eller är ett förbud. De vill tillåta prov på under 1 000 ton TNT med argumentet att göra kärnvapen säkrare och mer pålitliga.

De här argumenten är naturligtvis inte hållbara. Det behövs inga prov för att undersöka om kärnvapnen fungerar. Det kanske är på annat sätt. Det vet man. Det här förslaget är självfallet oacceptabelt. Det vore förödande för hela arbetet på ett fullständigt provstopp för alla kärnvapenprov. Min fråga är naturligtvis om utrikesministern delar denna min uppfattning och är beredd att arbeta emot att det görs några sådana undantag som prov på upp till ett kiloton.

Den andra frågan gäller om regeringen är beredd att kräva oberoende internationella vetenskapliga undersökningar av dumpningsplatserna i Barents hav. Här är utrikesministern mindre precis och mer tveksam. Visst pågår det en mängd internationella aktiviteter i det arktiska området, men inga oberoende internationella undersökningar med tillgång till relevanta data.

Vi vet enligt officiella ryska källor att 30 % av de sovjetiska proverna läckt radioaktivitet. Den illegala dumpningen av kärnreaktorer från fartyg och tiotusentals containrar uppskattas ha läckt mellan 2,2 och 3,2 miljoner curie radioaktivitet.

Det är inte bara det tidigvarande Sovjet som har släppt ut radioaktivitet. Det har också OECD gjort. Man beräknar att deras utsläpp har rört sig mellan 800 000 och 1 miljon curie radioaktivitet. Enbart Sellafield har hittills dumpat 1 miljon curie radioaktivitet.

Kostnaderna för uppställningen av allt kärnvapenproduktionen har åstadkommit miljömässigt kommer att bli astronomiska. Det finns uppskattningar i USA på mellan 350 och 700 miljarder dollar för att städa upp efter de förfärliga effekter man har fått. Det finns enligt min uppfattning fortfarande skäl att kräva oberoende internationella vetenskapliga undersökningar. Jag har inte samma tilltro som utrikesministern till att president Jeltsins intresse är till fyllest för att få fram nödvändiga uppgifter.

Min fråga är naturligtvis: Vilka garantier har utrikesministern för att de ryska militärerna ger oberoende vetenskapsmän tillgång till alla nödvändiga fakta?

Den tredje frågan har samband med de miljömässiga effekterna. Det finns all anledning att i dag uppmärksamma Sveriges minst sagt underliga agerande i förra veckan i samband med WHO:s möte. Sverige har länge krävt i internationella organ, redan 1983 i WHO, att de miljömässiga och hälsomässiga effekterna av kärnvapen bör granskas.

Utrikesutskottet har behandlat den här frågan. Vi kommer att på onsdag fatta beslut i Sveriges riksdag. Vi har enigt uttalat oss för att vi förutsätter

att den svenska regeringen aktivt skall delta i den fortsatta internationella diskussionen och ta vederbörliga initiativ.

Trots detta sällade sig Sverige till kärnvapenmakterna, som med alla medel, bl.a. procedurella, försökte stoppa WHO från att hos Internationella domstolen få prövat om kärnvapen användning med hänsyn till hälso- och miljöeffekter är ett brott mot internationell lag och mot WHO:s konstitution.

Nu blev det ett klart majoritetsbeslut om detta. Men Sveriges agerande är en klar omsvängning i svensk politik och väckte mycket stor förvåning i tredje världen, inte minst bland de afrikanska och de latinamerikanska länderna. Man frågade sig varför Sverige röstade för kärnvapenmakterna.

Min fråga till utrikesministern är: Varför har Sverige ändrat uppfattning och varför ställer sig Sverige på kärnvapenmakternas sida i en sådan viktig fråga som att få de miljömässiga och hälsomässiga effekterna av kärnvapen granskade?

Anf. 3 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Fru talman! Jag skall försöka besvara Maj Britt Theorins frågor. Vi tar frågan om fullständigt provstopp först. Jag tycker själv att det är mycket bra att Sverige fullföljer den aktiva linje som Maj Britt Theorin företrädde i provstoppsfrågan. Får jag dock säga att vi på en punkt faktiskt skärper det förslag som Maj Britt Theorin själv var med och utarbetade. Vi tar nämligen bort det undantag som funnits för de s.k. fredliga kärnsprängningarna. Om detta förslag antas kommer det t.ex. att omöjliggöra en sådan diskussion som att man skulle använda kärnsprängningar för att förstöra kemvapen, vilket vi tycker är en mycket besynnerlig situation. Därför tycker vi att det utvidgade svenska förslag som nu läggs fram är en klar förbättring.

Sedan frågade Maj Britt Theorin mig vad jag anser om de diskussioner som tydligt pågår i Amerika om att snarast förändra det tidigare innehållet i kongressbeslutet till att överväga mindre provsprängningar på ett kiloton. I denna fråga är vi av helt samma åsikt. Det är inte någonting som är önskvärt. Tvärtom. Det vi från svensk sida arbetar för är ett allmänt och totalt provstopp. Jag använder också möjligheterna till samtal med olika kärnvapenmakter till att peka på att vi önskar ett allmänt och totalt provstopp. Sveriges intresse är att få det moratorium som nu råder förlängt. Men det finns oroande tecken på denna sida.

När det gäller dumpningen av radioaktivt avfall i haven ser jag t.ex. sommarens expedition som en oberoende internationell vetenskaplig undersökning. Som jag sade i mitt svar utgår jag från att denna expedition kommer att få tillträde till alla de platser den önskar för att göra de vetenskapliga mätningar som skall göras.

Det pågår kolossalt mycket och jag tycker att det är mycket viktigt för Sverige att vara pådrivande. Det gäller att utnyttja den öppenhet som president Jeltsin och hans regering har visat, bl.a. genom Jablokovrapporten. Vi har en kärnsäkerhetsarbetsgrupp inom ramen för Barentsrådet. Vi har en inom ramen för Östersjörådet. En av uppgifterna där är just att få fram uppgifter och fullständig kartläggning. Det kan vara trögt ibland, men det är något som vi arbetar vidare på.

Ytterligare en konferens, som just handlar om dessa frågor, kommer att äga rum i augusti i Kirkenes. Det innebär att det kommer att vara ett ordentligt tryck och en kontinuerlig händelseutveckling under sommaren som vi kommer att ha möjlighet att följa upp.

Sedan introducerade Maj Britt Theorin en ny fråga, som inte fanns med i interpellationen. Jag har inget emot att besvara den, fast den inte fanns med i interpellationen. Den har att göra med omröstningen i Världshälsoorganisationen.

Jag vill säga att jag ser förslaget om att föra denna fråga till Internationella domstolen i Haag som någonting som är litet grand av ett hårt slag i luften. Den svenska strävan är att stegvis och så småningom kunna följa Kemvapenkommissionen i spåren när det gäller kärnvapnen.

Att få ett uttalande av Internationella domstolen i Haag kan möjligen ha effekt på de dygdiga kärnvapenmakterna, men knappast på de länder som i dag är i färd med att skaffa sig kärnvapen. Jag tänker på de obehagliga rykten som vi har hört om diverse regimer som är på väg att skaffa sig kärnvapen. Ett kärnvapenförbud måste vara utformat som Kemvapenkonventionen, dess kontroll och uppföljning. För detta är det rätta forumet generalförsamlingen, första utskottet och CD i Genève. Det är min principiella inställning.

Jag kan rekommendera Maj Britt Theorin att läsa ledaren i Dagens Nyheter i dag, där man tar upp denna fråga och på ett utmärkt sätt argumenterar i frågan.

Anf. 4 MAJ BRITT THEORIN (s):

Fru talman! Låt mig börja med att säga att det är utomordentligt bra att regeringen lägger fram förslaget om provstopp. Jag tycker också att det är bra att man tar in de fredliga kärnsprängningarna. Det var inte möjligt att göra det på den tid jag förhandlade i dessa frågor. Jag tycker som sagt att det är utomordentligt bra att man från regeringens sida gör det. Där är vi helt överens.

Jag är också glad för den deklaration som utrikesministern gjort om att Sverige motsätter sig att man över huvud taget skall börja tala om några minimigränser – 1 000 ton eller något annat. När nu utrikesministern har möjlighet att tala med både representanter för USA och många andra är det viktigt att man inte glömmer bort Frankrike i det sammanhanget. Också där driver många militärer och laboratorier på för att man skall försöka få en lägre nivå.

Däremot när det gäller dumpningen i haven är jag inte riktigt nöjd med utrikesministerns svar. Om sommarens arbete inte leder till att vi får tillgång till de uppgifter som vi behöver – här vet vi att militärerna hela tiden har varit motståndare – är utrikesministern då beredd att driva frågan om en internationellt oberoende vetenskaplig granskning av dumpningarna?

När det gäller WHO beklagar jag att den svenska regeringen har fastnat i ett procedurresonemang. I arbetet i Genève – jag var där men deltog inte i det arbetet – visade det sig att det var USA och de övriga kärnvapenmakterna som drev motståndet mot att man skulle granska denna fråga. I tio års tid har frågan beretts inom WHO. Det är framför allt internationella läkare

med oerhörd kunskap på området och internationella jurister som drivit denna fråga och som nu med en klar majoritet har sagt ifrån. WHO kan begära uttalandet direkt av Internationella domstolen, beslutet är fattat.

Internationella domstolen skall återkomma med en uppgift till WHO om användandet av kärnvapen av stater i krig eller i andra väpnade konflikter kan, vid granskning av hälso- och miljöeffekterna, anses vara ett brott mot åtaganden på internationell nivå, lag som också WHO-konstitutionen stadgar. Jag beklagar att Sverige har sällat sig till försvarare av kärnvapenmakternas position.

Det är utmärkt om Sverige nu kommer att driva frågan om miljö- och hälsoeffekterna i generalförsamlingen. Jag tolkar utrikesministern så att detta kommer att ske. Men det är beklagligt att Sverige agerar tvärtemot vad Sveriges riksdag på onsdag kommer att begära av regeringen. Jag hoppas att det leder till en ändring från regeringens sida.

Anf. 5 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Fru talman! I denna fråga kan jag bara upprepa det jag sade tidigare, att regeringens inställning är att CD i Genève är rätt forum. Kemvapenkonventionen är vad vi önskar vara mönsterbildande på det här området. Vi tror att upprättande av en liknande konvention vore det effektiva sättet att gå vidare i frågan.

När det gäller dumpningen i haven och det förfärliga avfalls läge som vi har är det ett klart svenskt intresse – det försäkrar jag Maj Britt Theorin – att fortsätta att bevaka och driva dessa frågor. Det kommer vi också att göra. Bl.a. därför är de arbetsgrupper som vi har i Barentsrådet och Östersjörådet mycket viktiga. Det är ett forum där vi direkt kan tala om för ryssarna att uppgifter måste fram. Vi kommer att mycket aktivt verka på de konferenser som vi förutser.

Anf. 6 MAJ BRITT THEORIN (s):

Fru talman! Jag tackar för svaret när det gäller dumpningen. Det hoppas jag skall leda till att Sverige utövar tryck på den nuvarande ryska regeringen och därmed också de ryska militärerna.

Jag har ingenting som helst emot att kemvapenkonventionen skall vara modell för en konvention om ett totalförbud mot kärnvapen och avskaffande av kärnvapen. Det är egentligen mycket svårare att kontrollera kemvapen än att kontrollera kärnvapen. Det är utomordentliga kunskaper som vi kan hämta från det mångåriga arbete som ligger bakom Kemvapenkonventionens utformande. Det gäller att på alla fronter få frågan om kärnvapen prövad, deras miljö- och hälsomässiga och lagliga effekter. Då får man arbeta på bred front.

Det kommer dock att dröja ett tag – det är jag tyvärr övertygad om – innan vi är framme vid den kärnvapenkonvention som innebär förbud mot och skrotning av alla kärnvapen. Det kommer att ta några år. Fram till dess behöver vi använda alla instrument.

Nu har läkare, jurister och andra bedömt att det är viktigt att WHO, som har uppgifterna, granskar de miljömässiga effekterna och hälsoeffekterna av kärnvapnens användning och får det provat av Internationella domstolen.

Så kommer det också att bli. Frågan kommer alltså att ställas under Internationella domstolen. Det skall återrapporteras till WHO vad Internationella domstolen säger om detta.

Sverige har redan 1983 uttalat att det största hotet mot människors hälsa är kärnvapen som sådana. Vi har också från Sveriges riksdag klart betonat att vi utgår från att regeringen kommer att driva dessa frågor. Jag utgår från att den svenska regeringen kommer att göra det på olika sätt och inte i fortsättningen sällar sig till försvarande av kärnvapenstaterna och deras politik.

Anf. 7 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Fru talman! Återigen: vi bedömer inte att Internationella domstolen i Haag är rätt forum för att driva frågan om kärnvapenedrustning. Vi tycker att det är CD i Genève. Det är bakgrunden till det svenska ställningstagandet i Världshälsoorganisationen.

Överläggningen var härmed avslutad.

3 § Svar på interpellation 1992/93:170 om förbud mot vissa landminor m.m.

Anf. 8 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Fru talman! Maj Britt Theorin har frågat mig om regeringen är beredd

- att förbjuda tillverkning och försäljning av antipersonella minor eller komponenter till antipersonella minor,

- att framlägga förslag om internationellt förbud mot tillverkning och användning av antipersonella minor,

- att verka för att ansvar för minröjning också läggs på det land som tillverkat och exporterat minor,

- att internationellt agera för minröjning i de värst drabbade länderna och bistånd till minröjningsprogram och svenska minröjningsgrupper.

Som jag sade här i riksdagen den 18 februari har Sverige sedan flera år verkat för att en översynskonferens rörande 1981 års FN-konvention om särskilt inhumana vapen skall sammankallas. Det står nu klart att en sådan översynskonferens kommer att äga rum och inleda sitt arbete under 1994. Vi kommer då, i enlighet med vår tradition på det humanitärrättsliga området, att verka för mer omfattande skyddsregler vad gäller bl.a landminor.

Vad först gäller frågan om regeringen är beredd att internt förbjuda tillverkning och försäljning av antipersonella minor eller komponenter till antipersonella minor vill jag säga att landminor – både antipersonella och antimateriella – utgör en viktig del av det svenska försvaret. Landminor används av den svenska armén främst för att fördröja en fiendes framryckning eller för att förhindra honom att passera genom terräng som är svår att försvara. Minor är därför väsentliga för arméns möjligheter att hejda ett fientligt anfall. Ett effektivt försvar av vårt land förutsätter att vi inte avhänder oss möjligheten att tillverka minor. Här vill jag tillägga att minor inte tillverkats i Sverige sedan 1971.

Beträffande frågan om regeringen är beredd att lägga fram förslag om ett

Prot. 1992/93:111
17 maj 1993

*Svar på
interpellationer*

generellt internationellt förbud mot tillverkning av antipersonella minor kan jag nämna att antipersonella minor är relativt lätta att tillverka lokalt med utnyttjande av civila sprängmedel. Det finns stora kvantiteter i omlopp. Det kan bli svårigheter att i exportsammanhang finna adekvata definitioner.

I 1981 års FN-konvention förbjuds all användning av minor som terroriserar civilbefolkningen. Samtidigt finns det utrymme för nya regler.

Regeringen är beredd att verka för ett tillverkningsförbud av antipersonella minor som saknar självdesarmerande anordningar. Därmed skulle framtidens minor kunna göras ofarliga efter en viss tid, och man skulle successivt kunna begränsa problemet med minor som i decennier ligger i naturen och utgör en konstant fara för civilbefolkningen.

Vad sedan gäller ett internationellt allomfattande förbud mot användning av antipersonella minor torde utsikterna att åstadkomma ett sådant förbud vara begränsade. Det torde vara lämpligare att verka för begränsningar när det gäller användning och export av antipersonella minor som saknar mekanismer för självdesarmering.

När det gäller ansvar för minröjning är det den part som lagt ut minorna som bär ansvaret för deras röjning – inte tillverkaren eller exportören. Om det emellertid förhåller sig så att en stat har exporterat en mintyp i strid med en internationell förpliktelse, är regeringen beredd att verka för att denna stat skall kunna hållas ansvarig för konsekvenserna av denna illegala export – inbegripet röjning.

En möjlig lösning i en situation där det är omöjligt att fastställa vem det är som har lagt ut eller exporterat minorna torde vara att hjälpa personer som befinner sig i minerade områden. Det kan ske genom att man ger dem kunskap om hur farliga minorna är och bistår dem med teknologi för minröjning. Denna verksamhet kan ske genom ett multilateralt organ – exempelvis FN. FN:s Department of Humanitarian Affairs (DHA) spelar redan en roll i detta sammanhang.

När det gäller frågan om minröjning i de värst drabbade länderna och bistånd till minröjningsprogram och svenska minröjningsgrupper vill jag berätta följande.

Beträffande minröjning i de värst drabbade länderna har Sverige under de senaste åren deltagit i minröjningsprogram i Cambodja och Afghanistan. I fjol fick även Röda korset 600 000 kr av SIDA för ett minröjningsprogram i Cambodja.

I Afghanistan har Sverige stött FN:s Afghanistankoordinator, Office of the Coordination of the United Nations Humanitarian and Economic Assistance Programmes relating to Afghanistan (UNOCA). Under budgetåret 1990/91 fick UNOCA från Sverige 5 miljoner kronor. Under innevarande budgetår har UNOCA erhållit ytterligare 5 miljoner kronor för minröjningsarbetet i Afghanistan.

Frågan om ytterligare ekonomiskt stöd för minröjning får avgöras i varje enskilt fall. Medel för minröjning i icke-programländer tas i så fall ur katastrofanslaget.

Sverige har däremot begränsade möjligheter, vad gäller såväl teknologisk kompetens som personell kapacitet, att bistå med minröjning under de speciella förhållanden som råder i den typ av länder det oftast är fråga om. Re-

geringen skulle därför välkomna internationellt samarbete genom FN, varvid Sverige är berett att bidra till finansieringen.

Slutligen vill jag informera om att det vid bl.a. FOA pågår studier av nya metoder för minröjning med utnyttjande av kvalificerad teknisk utrustning. Dessa studier verkar på sikt kunna ge nya möjligheter till en effektiv och relativt snabb minröjning. Praktiskt användbar utrustning torde dock inte vara i produktion förrän tidigast om cirka fem år.

Anf. 9 MAJ BRITT THEORIN (s):

Fru talman! Jag tackar utrikesministern för svaret på mina frågor. Låt mig börja med att säga att det som ligger bakom interpellationen är de förödande mänskliga effekter som de antipersonella landminorna har. Varje år lemlästas över 200 000 människor av minor, även i länder som har varit i fred i många år. Naturligtvis är det främst de fattiga som drabbas, inte minst barnen. En del av landminorna är konstruerade så, att det bara krävs ungefär ett kilos tryck, dvs. motsvarande ett mycket litet barn, för att de skall explodera. Det leder till att barn ofta blir lemlästade, fördärvade och fulla av plastsplitter som är väldigt svårt att se på röntgenplåtar.

Vi vet att landminor finns i Afghanistan, Cambodja, Kurdistan och Somalia. Ungefär 100 miljoner landminor finns utplacerade runt om i världen. Därmed är det också oändligt sämre möjligheter att producera livsmedel på dessa områden. Det finns dessutom 100 miljoner landminor i lager, som man är beredd att placera ut, sälja och göra sig av med.

Skälet till att jag har framställt denna interpellation är naturligtvis att vi vill se Sverige i fronten för ett arbete på att förbjuda antipersonella landminor och – detta är viktigt – komponenter till dessa. Man kan naturligtvis exportera komponenter och mycket enkelt sätta samman dem, och då är det inte mycket vunnet med att bara förbjuda tillverkningen av minor.

Beträffande den översynskonvention som nu kommer till stånd och som skall inleda sitt arbete 1994 är naturligtvis min uppfattning att det inte räcker att man där får fram skyddsregler och någon form av destruktionsanvändning. Det väsentligaste är nämligen att man förbjuder just sådana vapen som riktar sig mot personer.

När det gäller svaret att det svenska försvaret behöver minor har jag mycket svårt att tänka mig att det är antipersonella minor som det svenska försvaret behöver för att fördröja en fiendes framryckning, utan att det är fråga om andra typer av minor. Som utrikesministern själv sade har sådana här minor inte producerats sedan 1971, i vart fall inte officiellt. Därför har jag svårt att tänka mig att de skall användas. Om man har slutat producera dem förstår jag inte alls varför vi inte skulle kunna gå i bräsch för ett förbud. USA har som en åtgärd gått i bräsch för ett exportförbud av sådana minor. Sverige borde i det sammanhanget utan alltför stora svårigheter faktiskt kunna följa USA. Internationella Röda korset och en mängd andra organisationer, inte minst ungdomsorganisationerna och fredsrörelsen i detta land, har nu dragit i gång en kampanj för att få stopp på denna typ av vapen som man anser vara förödande och allvarliga och som inte behövs.

Man kan då säga som utrikesministern, att vi kommer att arbeta för att få fram minor som är självdesarmerande, dvs. att de själva exploderar efter en

Prot. 1992/93:111
17 maj 1993

*Svar på
interpellationer*

viss tid. Men då måste man ställa sig frågan: Skall vi först satsa en mängd forskningspengar för att utveckla den här typen av minor? Skall vi sedan satsa en massa pengar för att producera, exportera och marknadsföra dem för att de sedan skall användas till att fördärva människor och kanske framför allt barn och fattiga människor? Därefter skall de röjas upp, vilket vi inte riktigt har teknik för ännu. Sedan skall vi förse de skadade människorna med proteser. Det är ganska höga kostnader det är fråga om. Vore det då inte enklare att säga att den här typen av minor över huvud taget inte skall användas?

Utrikesministern säger att man är beredd att arbeta emot dem som har exporterat en mintyp som står i strid med internationella överenskommelser, och att man också skall få ta konsekvenserna av rövningen. Jag tycker att det är ganska självklart att de som producerar minorna också skall stå för kostnaderna för att undanröja dem, så länge man inte har en teknik som gör att minorna exploderar.

Jag har i min hand en serie material från Janes Defence Information. På området landminor och inte minst antipersonella landminor återfinns tyvärr Bofors namn på flera ställen. Visserligen uppger man vid Bofors att man inte har producerat den här typen av minor, men vi vet mycket väl att Bofors producerar komponenterna till minorna. En del av dem är av den typen att de definitivt inte borde produceras.

Det är fråga om mänskliga tragedier av enorma mått som får förödande effekter. Sverige borde av humanitära skäl gå i spetsen för att stoppa användningen. Om vi själva inte anser oss vilja producera sådana här minor bör vi kunna se till att de inte heller exporteras. Vi kan i stället arbeta tillsammans med USA för ett internationellt exportförbud. Vidare bör vi ta det sociala ansvaret för att dessa minor undanröjs. Jag har också haft förmånen att få se en del av FOA:s studier på detta område. Det är väldigt positivt att man med hjälp av komagar kan hitta ett instrument för att låta dessa minor explodera själva. Det är bra att vi har en teknisk kunskap, men jag skulle väldigt gärna vilja se att denna tekniska kunskap inte bara används för att utveckla minor och att möjligen så småningom desarmera dem. I stället bör man framför allt se till att de över huvud taget inte existerar och att man använder teknologiska och andra resurser på ett mycket mer kompetent sätt. Jag delar alltså inte utrikesministerns svagare inställning, utan menar fortfarande att det är viktigt att Sverige går i spetsen för ett förbud mot tillverkning och försäljning av antipersonella minor eller komponenter till antipersonella minor.

Anf. 10 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Fru talman! Jag delar naturligtvis Maj Britt Theorins beskrivningar av de förfärliga effekterna av de minor som används framför allt i inbördeskrig och i krig i tredje världen.

Jag gillar dock inte riktigt Maj Britt Theorins användning av uttrycket "vi" när det gäller export av minor. Om jag åtminstone får hålla mig till de uppgifter som jag har fått av sakkunniga, förekommer ingen export av minor från Sverige, eftersom det inte förekommer någon tillverkning. Jag har även fått uppgiften att någon export av komponenter som är utformade för antipersonella minor inte heller sker. Vi skall i alla fall ha detta klart för oss, så att vi

inte behöver använda uttrycket "vi". Jag hoppas naturligtvis att de uppgifter jag har fått är korrekta.

När det gäller Sverige och Sveriges defensiva behov av minor i försvaret är det visserligen stridsvagnsminor som den svenska beväpningen framför allt är inriktad på. Men det svenska försvaret har faktiskt också antipersonella minor i syfte att fördröja röjning av stridsvagnsminor, vilka är kopplade till ett minsystem som framför allt behövs för försvaret av övre Norrland. Där har Sverige ett defensivt behov av minor.

Vad kan Sverige göra internationellt i syfte att begränsa skadeverkningarna för civilbefolkning, barn osv.? Jag menar att vi skall arbeta i den översynskonferens som skall komma till stånd. Jag är mycket glad över att den kommer till stånd. Det var något som förutskickades i ett svar på en interpellation av Margareta Viklund här i kammaren. Denna översynskonferens kommer att inleda sitt arbete under 1994. Vi kommer då att arbeta för mer omfattande skyddsläge vad gäller bl.a. landminor. Det jag pekar på är självdesarmerande anordningar. Om vi får en översynskonvention kan det på sikt få effekt på det förfärliga i att minor ligger kvar i årtatal, i decennier och att de är ett hot. Detta menar jag ändå är en konstruktiv linje för Sverige att arbeta efter. Vidare skall Sverige naturligtvis fortsätta att ge hjälp till röjning via internationella och enskilda organisationer. Vi skall också genom FOA:s forskning försöka att få fram bättre röjningsmetoder – tydligen är Maj Britt Theorin själv något insatt i det forskningsarbetet. Dessa är de framkomstvägar jag ser. Det är ändå ganska omfattande uppgifter som vi har framför oss.

Anf. 11 MAJ BRITT THEORIN (s):

Fru talman! Låt mig först börja med att säga att jag inte riktigt förstår logiken i det hela. Om Sverige inte producerar eller exporterar landminor eller komponenter till dessa, förstår jag inte varför vi inte skulle kunna arbeta för ett internationellt förbud för detta, eftersom vi då själva har sagt ifrån att detta inte är något som vi skall ägna oss åt.

Jag har fått uppgift om att Nobel slutade producera de antipersonella minorna i Sverige för tio år sedan. Men att de finns i lager är alldeles tydligt och klart. Naturligtvis är dilemmat om svenska företag producerar vissa delar i Sverige men andra delar i andra länder i världen, att vi måste arbeta internationellt för att också stoppa produktionen där. De uppgifter jag har fått är att just sådana här antipersonella minor produceras bl.a. i Tyskland av Nobelkoncernen, och att det i Sverige finns både komponenter och annat. Om vi själva anser oss ha moral att hålla emot att sådana här antipersonella vapen vare sig produceras eller exporteras bör vi också arbeta för ett internationellt förbud. För detta har vi uppenbart ett stöd från USA.

När det gäller det fortsatta militära användandet är det krigsvagnsminor som är de minor som man anser sig behöva ha för att försvara övre Norrland. Jag har svårt att se att det finns moraliska eller militära motiv för att använda antipersonella minor i kombination med stridsvagnsminor i Sverige. Jag tror att man utan större svårigheter skulle kunna avstå från dessa. Vi borde också kunna övertyga vår försvarsminister om att det finns så många skäl som talar emot just denna typ av minor att vi skall se till att de inte heller finns i Sverige.

Prot. 1992/93:111
17 maj 1993

*Svar på
interpellationer*

Anf. 12 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Fru talman! Logiken är just att vi, dvs. försvarsministern, ÖB och kanske också försvarsutskottet och andra, bedömer att mineringarna framför allt i övre Norrland är oerhört viktiga för Sveriges defensiva försvar. Därför måste det finnas en möjlighet, vilket framgår av mitt svar, att kunna tillverka minor i Sverige för användande vid exempelvis ett avspärrningsläge. Vi måste också kunna importera minor i ett läge där hotet bedöms vara sådant att vi behöver försvara oss. Det är naturligtvis insikten om detta som gör att vi måste agera på det sätt vi gör både här hemma och internationellt. Det är i det sammanhanget jag har pekat på de framkomstvägar som vi nu har i samband med översynskonferensen för att mildra och minska de inhumana effekterna av användande av minor i krig.

När det gäller produktionen av minor i Tyskland har jag just fått en uppgift om att det inte produceras några svenska antipersonella minor där. Men där emot har vi till Tyskland sålt stridsvagnsminor.

Anf. 13 MAJ BRITT THEORIN (s):

Fru talman! Jag kan efter debatten visa utrikesministern de fakta jag nämnde från Janes Defence Information som tydligt visar att antipersonella minor av typ AP2, som är en variant av dynamine, produceras av Dynamit Nobel AG i Tyskland. Detta är uppgifter som jag knappast tror att vi kan ifrågasätta. Dessa brukar vara mycket tillförlitliga.

För mig är det centrala att vi inte skall böja oss för argumentet att man för att försvara Sverige och övre Norrland skulle behöva antipersonella minor. Minorna är av en helt annan karaktär. De är ju avsedda för civilbefolkning, dvs. för att hindra människor och inte soldater. Det är därför vi har vänt oss mot användandet i Cambodja, Somalia och andra länder, där de verkligen slår mot vanliga människor. Den typen av minor borde utsorteras. Jag utgår från att det är skälet till att också USA har ställt upp på ett exportförbud av sådana minor.

Om man anser sig behöva stridsvagnsminor har jag ingen avsikt att motsätta mig det. Självfallet skall vi ha möjlighet att försvara också övre Norrland, men att använda antipersonella minor tycker jag skulle vara ytterligt främmande, både av moraliska och militära skäl.

Anf. 14 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Fru talman! Vi är på väg att hamna i en svensk försvarsdebatt. Jag förstår det så, att i det svenska försvaret är antipersonella minor självfallet avsedda att användas mot soldater och inte mot civilbefolkning. De är naturligtvis avsedda att användas i kombination med andra defensiva åtgärder av typen stridsvagnsminor. Om Maj Britt Theorin vill föra en mindebatt ur svensk försvarssynpunkt föreslår jag att en sådan förs med försvarsministern, som säkert har bilden mer komplett.

Det jag framför allt vill redovisa här i kammaren är det arbete som vi nu är inställda på, förhoppningsvis med hjälp av Folkrätts- och nedrustningsdelegationen, att bedriva vid översynskonferensen och i det näraliggande perspektivet. Jag tror att detta kan komma att visa sig vara ett mycket viktigt

arbete. Det är detta som jag nu framför allt vill att man från svensk sida skall inrikta sig på.

Överläggningen var härmed avslutad.

Prot. 1992/93:111
17 maj 1993

*Svar på
interpellationer*

4 § Svar på interpellation 1992/93:106 om utbudet av bröstmjölkser-sättning i u-länder

Anf. 15 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Fru talman! Eva Zetterberg har frågat mig hur arbetet mot flaskdöden be-drivs inom ramen för handlingsprogrammet från barntoppmötet samt vilka insatser som görs inom det svenska biståndet till u-länder och f.d. Östeuropa för att förstärka amningskulturen.

Fru talman! Det svenska biståndet till skydd, stöd och främjande av am-ning har sedan 70-talet varit betydande. Så även insatserna för att stoppa de multinationella företagens ohämmade lansering av bröstmjölkser-sättning i u-länder. Det var exempelvis studier finansierade från bl.a. Sverige som först pekade på faran med bröstmjölkser-sättning. Sverige bidrog vidare aktivt till tillkomsten, och senare till uppföljningen, av Världshälsoorganisationens, WHO, internationella kod för marknadsföring av modersmjölkser-sättningar. Sverige spelade även en stor roll för den framträdande position dessa frågor fick i barnkonventionen 1989. Sverige medverkade också till att ge amningsfrågorna en framskjuten plats i handlingsplanen från FN:s livsme-dels- och jordbruksorganisation, FAO, och WHO:s nutritionskonferens 1992.

I dagsläget fortsätter regeringen genom biståndet att verka för ökad am-ning i u-länderna. Bilateralt är verksamheten omfattande genom stöd till IB-FAN (International Baby Food Action Network) samt genom stöd till pro-jekt i bl.a. Etiopien, Guatemala, Indien, Tanzania, Vietnam, Zimbabwe.

De svenska insatserna i Östeuropa är naturligtvis av senare datum, men de finns redan både på planeringsstadiet och i praktiken. I dagsläget finan-sieras ett projekt i S:t Petersburg-området med svenskt bidrag. Även andra projekt har påbörjats i Baltikum.

Denna bilaterala veksamhet i u- och östländer kompletteras och förstärks genom Sveriges deltagande i de multilaterala arbetet på området, främst ge-nom WHO och FN:s barnfond, Unicef. Arbetet för att främja barnens hälsa och situation genom skydd, stöd och främjande av amning är integrerat i dessa organisationers verksamhet. Det är därför främst genom det bety-dande allmänna stödet till dessa organisationer som Sverige aktivt deltar i spridandet av "amningskulturen".

Utöver detta breda basstöd utgår även bidrag från SIDA till specifika in-satser, exempelvis i form av bidrag till WHO:s jurister för formalisering av lagstiftning i överensstämmelse med den existerande koden för marknadsfö-ring av bröstmjölkser-sättning. Sverige bistår också WHO:s och Unicefs verksamhet genom att leverera information om effekterna av bröstmjölkser-sättning grundad på svensk statistik.

Slutligen några ord om ett av WHO:s och Unicefs senaste projekt: barn-

vänliga sjukhus. Genom förra vårens regeringsbeslut att tillkalla en expertgrupp och en kommitté med uppgift att svara för det svenska deltagandet i Unicefaktionen för barnvänliga sjukhus, har regeringen än en gång visat den tydliga svenska positionen i denna mycket viktiga fråga. Kommittén kommer också att kunna besvara Unicefchefen James Grants förfrågan om att redovisa den positiva utvecklingen som har ägt rum i vårt land beträffande amning och spädbarnsvård.

Det svenska engagemanget har som bakgrund det angelägna i att man inser amningens viktiga roll i hela den vårdkedja som mödra- och barnavården omfattar. Man bör alltså se amningen ur ett sammantaget hälsoperspektiv, snarare än ur enbart nutitionsperspektivet.

Fru talman! Dessa är endast ett fåtal av ett stort antal projekt som med svenska bidrag bedrivs för att främja "amningskulturen". Genom ett fortsatt brett stöd, såväl bilateralt som multilateralt, kommer regeringen att aktivt arbeta för ett globalt uppfyllande av det handlingsprogram som antogs av barntoppmötet. Regeringen kommer också fortsättningsvis att aktivt verka för att WHO:s kod för marknadsföring av bröstmjölk ersättning efterföljs. Även projektinsatserna i u-länder och i Östeuropa kommer att drivas vidare. Regeringen skall behålla den höga svenska profilen i fråga om skydd, stöd och främjande av amning.

Anf. 16 EVA ZETTERBERG (v):

Fru talman! Jag vill tacka Alf Svensson för svaret på min interpellation även om jag kan konstatera att jag har fått vänta ett tag på svaret.

Jag är naturligtvis glad över att vi är helt överens om hur viktig amningen är och att det är en fråga som hör samman inte enbart med nutrition utan handlar om barns välbefinnande över huvud taget, sambandet mellan mor och barn.

Jag tror att det finns ett brett samförstånd i Sverige om att amningen är av stor betydelse, och särskilt under de första månaderna. Vi vet att de allra flesta mödrar i Sverige under de första månaderna ammar sina barn därför att de vet att det är bra. Vi vet också att det inte har skett någon större ökning av amningen i Sverige sedan 80-talet. Vi vet också att Sverige inte riktigt självt når upp till målen som man i internationella sammanhang har tagit upp just för att öka amningen och inte bara under de allra första månaderna. I Sverige leder utebliven amning inte till de katastrofala följder för barn, mödrar och hela familjer som den gör i u-länderna.

De barn i Sverige som av olika skäl inte kan ammas klarar sig i regel, även om de får en sämre start utan amning. Däremot dör årligen en och en halv miljon barn i u-länderna på grund av utebliven amning. Man uppskattar också att omkring en miljon barn i Afrika skulle ha kunnat klara sig om de hade ammat.

Visst finns det ett litet antal föräldralösa barn som det inte finns någon annan utväg för än att bli uppfödda med bröstmjölk ersättning. Men i de allra flesta fall hade det faktiskt funnits möjligheter. Det finns mödrar. Men på grund av okunskap och bristande tradition på området har dessa barn inte ammat. Det blir alltså direkt hälsofarligt. Denna okunskap finns inte bara hos mödrar utan även hos sjukvårdspersonal.

Okunskap kan man emellertid råda bot på. Däremot är det uppenbarligen betydligt svårare med de ojusta företag som hänsynslöst använder sig av bröstmjölksersättning och aktivt går ut och marknadsför dessa produkter på ett sätt som gör att kvinnor i god tro väljer att använda ersättning i stället för att själva amma sina barn. Denna ojusta marknadsföring har, som Alf Svensson tog upp, lett till den internationella koden för marknadsföring som fastslogs i WHO 1981. Vi har också fått skrivningar i barnkonventionen 1989. Även på Miljökonferensen i Rio sommaren 1992 fanns dessa aspekter med.

I svaret talas det en del om vad Sverige gör i WHO. Sverige ger ett visst stöd till internationella jurister. Men jag tycker ändå att det är svagt. Jag tycker inte att vi i Sverige på det mycket aktiva sätt som vi borde har drivit dessa frågor internationellt. Alf Svensson nämnde IBFAN som ett gott exempel. IBFAN gör ett mycket bra arbete men har inte tillräckligt med pengar. IBFAN skulle kunna göra mycket mer, t.ex. utbildning av team, som i sin tur går vidare och utbildar ute på fältet för att understryka amningens betydelse.

Trots dessa internationella bestämmelser och WHO:s kod om marknadsföring har dessa företag inte upphört med denna ojusta marknadsföring. Jag fick nyligen ett exempel från Vietnam där man i TV så sent som vid årsskiftet hade reklam för något som heter Dilac och som uppenbart skulle leda till att många kvinnor skulle använda sig av flaskuppfödning i stället för att amma. Dessa företag bryr sig i stort sett inte om annat än bojkotter och aktioner. De internationella koder som stiftas är inte ett tillräckligt skydd för att barn skall kunna växa upp och bli ammade.

Därför är det intressant att Unicefs chef James Grant, som Alf Svensson nämner, på en presskonferens, där man lanserade dessa barnvänliga sjukhus, frågade hur det kommer sig att barnmatsföretagen samarbetar om att på vissa håll ta bort sina produkter från sjukhusen. Svaret var att det skedde på grund av bojkotten. Jag anser därför att bojkott av Nestlé och andra företag som använder denna marknadsföring är nödvändig för att även den vägen driva på detta arbete.

Jag vill som ett led i detta arbete till Alf Svensson överlämna litet information och en del listor om denna typ av aktion, som jag tror kan vara ett gott tillskott i arbetet för amningskulturen.

Jag vill också nämna att denna bojkott stöds av en rad organisationer och andra här i Sverige – barnmorskor, SHSTF, Socialdemokratiska kvinnoförbundet, Vänsterförbundet, kyrkliga företrädare, osv. Intressant nog stöds den i England av den kyrkliga engelska synoden, som enhälligt har fattat beslut om att stödja detta projekt.

Fru talman! Jag skulle också vilja kommentera några av de övriga konkreta projekten. Hur är det med SIDA? Alf Svensson har nämnt några konkreta projekt. Tar man i samtliga samarbetsländer upp amningsfrågorna? Är det något som Sveriges regering i samarbetet med u-länderna driver? Det projekt i S:t Petersburg som Alf Svensson nämner har i dag fått vissa pengar, men inte just till denna del med amningen. Omvårdnadsforskarna på KI har fortfarande inte fått besked om de får pengar till just den del som skulle driva amningsfrågorna framåt.

Anf. 17 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Fru talman! Jag vågar med ganska stor kraft påstå att Sverige generellt alltid stöder initiativ i alla internationella sammanhang som gagnar mödra- och barnhälsovården och där vi vet att amningen är en viktig komponent. Samtidigt vill jag gärna ha sagt att det är väldigt angeläget att detta, som jag sade i svaret, sätts in i ett vidare sammanhang.

Eva Zetterberg nämnde WHO och Unicef. Vi skall ändå ha rätt att från svenskt håll säga att Sverige är den store givaren till Unicefs budget. Våra kontakter med James Grant och hans organisation är sannerligen både ivriga och, när det gäller att ge stöd, omfattande. I 122 länder pågår arbetet med att teckna avtal mellan industrin och regeringarna. Där är Unicef och WHO mycket aktiva.

Jag kan naturligtvis förstå, vilket jag vet att Eva Zetterberg mycket väl också inser, att man tycker att vi skulle kunna göra mer. Man kan naturligtvis också säga att vi borde göra mer. Men våra resurser är begränsade. Men där vi ser möjligheterna, där finns vi med, och där understryker vi verkligen att detta är ett område som inte får falla vid sidan om utan att detta är ett område som i allra högsta grad skall vara prioriterat.

Jag kan nämna insatser som vi har gjort för att få andra länder med oss. Vi hade en nutritionskonferens i Rom i december 1992. Där var Sverige ivrigt engagerat för att man skulle få ett mer ovillkorligt stöd in i de skrivningar i handlingsplanen som gäller koden. Men vi stötte alltså på patrull därför att man inte minst från USA gjorde gällande att om en vara tillåts att produceras, måste man också ha rätt att bedriva propaganda för eller annonsera denna vara utifrån den lagstiftning som gäller. Vi möter alltså inte alltid full förståelse för våra krav på den internationella scenen. Men det kommer på intet sätt att innebära att vi fortsättningsvis inte kommer att engagera oss i dessa frågor.

Eva Zetterberg nämnde S:t Petersburg. Vi försöker där sätta in denna insats i ett sammanhang. Insatsen där har tre huvudinriktningar. Men barn- och mödrahälsovården är i allra högsta grad en viktig komponent i, om jag får använda detta uttryck, konceptet där.

Anf. 18 EVA ZETTERBERG (v):

Fru talman! Det är bra att Sverige generellt har inställningen att man skall driva mödra- och barnhälsovården som tunga delar i bistandsverksamheten. Jag hoppas att det även framgent kommer att vara Sveriges inställning.

Däremot undrar jag om Sverige har varit så pådrivande som Alf Svensson vill hävda. Det finns andra signaler om att det är framför allt andra länder som har agerat. På FAO:s konferens i Rom tog man upp frågan om man inte skulle få annonsera om en vara. Men en vara som uppenbart leder till att spädbarn dör därför att mödrar väljer att föda upp barnen med flaska i stället för att amma är ju en vara som är klart till skada och inte bör marknadsföras. Vi kan jämföra med vår egen diskussion om en tobakslag och reklam för tobak.

Jag skall sedan säga något om projektet i S:t Petersburg. Det är mycket bra att detta arbete har kommit i gång. Av personer som har varit där har jag förstått att situationen där är nästan ännu mer skrämmande än i vissa u-

länder, därför att man lindar barnen hårt och att avståndet mellan mor och barn är väldigt mycket större än på andra håll i världen där det materiellt kanske är fattigare. Jag tror därför att detta projekt är oerhört väsentligt. Men jag har fått signaler om att det inte alls är klart med pengar till dem som skall jobba med denna del.

Jag skulle också vilja ta upp det långsiktiga stödet till IBFAN, som Alf Svensson talade om. Det behöver verkligen utökas. IBFAN har olika konkreta projekt, men man behöver också starkt stöd på sitt centrum i Genève för att kunna verka långsiktigt och inte bli beroende av väldigt tillfälliga bidrag.

Jag vill återigen ta upp den bojkott som James Grant från Unicefs sida har hävdad har varit betydelsefull. Jag skulle vilja veta hur Alf Svensson som biståndminister ser på hur man tvingas ta till sådana åtgärder även i internationellt arbete för att få fram de resultat man vill. Jag vill också informera dem som sitter på åhörarläktaren om att de som är intresserade kan få listor av mig.

Fru talman! Jag vill beröra ytterligare en fråga. Den gäller frivilliga organisationer som inte alls tas till vara, medan man från regeringens sida i alla andra sammanhang talar om hur viktiga de är. Jag tänker på Expertkommittén och den kommitté som har bildats just till stöd för barnvänliga sjukhus, där man inte har med någon från amningshjälpen med mångårig erfarenhet i Sverige och inte tar till vara Nafia, som på ett internationellt plan driver dessa frågor. Man tillsätter inte sådana personer. Jag menar att man därmed inte använder sig av den expertis som vi sedan många år har i vårt land.

Anf. 19 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Fru talman! Jag nämnde nutritionskonferensen i Rom för att belysa att det inte alltid är så enkelt, ens på den internationella scenen, att få med sig länder i det man tycker borde vara självklart. Jag ville inte att det skulle uppfattas som att vi tyckte att det är rimligt att denna reklam fick spridas. Så är det naturligtvis inte. Men vi kommer inte längre när vi ställer krav i internationella sammanhang. Jag nämnde detta för att visa att Sverige verkligen tar initiativ.

När det gäller satsningen på S:t Petersburg vill jag säga att Östeuropakommittén arbetar med ett insatspaket. Eva Zetterberg vet säkert att Socialdepartementet är involverat där och bereder.

Det är inte otänkbart med frivilligorganisationer i detta sammanhang. Där finns ytterligare en hel del att hämta av impulser och kunskap. Jag tror att man också skall säga att frivilligorganisationerna, NGO:s, dvs. Non Governmental Organizations, ute i u-länderna är utomordentligt starkt inriktade på att stötta det synsätt som Eva Zetterberg och jag är rörande överens om. Jag har själv iakttagit att denna insikt lyfts fram kraftfullt i barnhälsovård och sjukvård över huvud taget. I de kretsar där man arbetar specifikt med barnhälsovård vet man hur förödande det är om dessa multinationella företag får fotfäste med sin många gånger utstuderade, insmickrande och attraktiva reklam.

Anf. 20 EVA ZETTERBERG (v):

Fru talman! Alf Svensson och jag tycks vara helt överens när det gäller marknadsföring av Nestlé och andra företag. De bedriver en mycket oetisk kampanj i u-länderna för att få mödrar att använda bröstmjölkersättning i stället för att amma. Varför kan då inte Alf Svensson svara på frågan om en bojkott? Exempelvis James Grant från Unicef anser att det är det som effektivt har drivit fram förändringar. Skulle då inte den svenska regeringen också på något sätt kunna visa att det kan vara en yttersta åtgärd för att få slut på detta?

Jag är glad åt att höra att Alf Svensson tänker försöka ta in frivilligorganisationerna mera i arbetet. Jag tror att vi har mycket att vinna på det. Vi har organisationer och frivilliga krafter i Sverige som har jobbat i många år med detta och har god erfarenhet.

Jag skulle vilja skicka med en sista fråga till Alf Svensson. Min oro och min frågeställning har sin utgångspunkt framför allt i förhållandena i u-länderna. Men Sverige har också som nation förbundit sig att leva upp till WHO-koden, dvs. till målet att öka amningskulturen i Sverige. Alf Svensson ingår i en regering som även ansvarar för barnhälsovården i Sverige. Jag undrar hur Alf Svensson kommer att vidarebefordra erfarenheterna från u-länderna till sin kollega Bo Könberg, som ansvarar för barnhälsovården i Sverige. I andra länder låter man personal utbildas för att de skall kunna mera om amningskultur, för att öka amningen. Detta sker inte i Sverige. Vad görs för att öka möjligheterna för mödrar i Sverige att amma längre, och inte bara under några få månader?

Som jag har sagt i mitt tidigare inlägg har inte någon ökning skett. Sedan 1980-talet står det stilla i Sverige. Det tror jag är till förfång även för svenska barn.

Anf. 21 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Fru talman! Jag är inte så säker på att Bo Könberg behöver någon information om detta. Jag tror att han är väl underkunnig om vad det betyder för svenska barn att amningskulturen får ett större utrymme och observeras mer.

Jag fick tidigare en fråga om IBFAN. Det är klart att stödet dit skulle kunna vara större. Men jag kan upplysa om att det för närvarande är ca 400 000 kr per år. Man kan alltid tycka att det är för litet. Men, som jag sade förut, gränsen måste gå någonstans. Det är icke enbart via IBFAN som detta stöd utgår.

Jag kan inte riktigt vilka som ingår i den expertgrupp som Socialdepartementet tillsatte. Där finns i varje fall en barnmorska från WABA, World Alliance for Breast Feeding Action. Det finns säkert alltid skäl att fundera över om man skall utvidga kretsen. Jag tror dock inte att vi har isolerat oss helt från frivilligorganisationerna.

Överläggningen var härmed avslutad.

Anf. 22 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Fru talman! Maj Britt Theorin, Berith Eriksson, Harriet Colliander, Charlotta Branting, Marianne Andersson, Gullan Lindblad, Annika Åhnberg och Margareta Viklund har frågat mig om regeringen anser att det behövs en FN-konvention som särskilt tar upp systematiskt sexuellt våld mot kvinnor i krig och konflikter, om en sådan konvention bör öppnas för undertecknande vid Världskonferensen om mänskliga rättigheter i Wien i juni i år och vilka initiativ regeringen tänker ta i denna riktning.

Jag avser att besvara interpellationerna i ett sammanhang.

Med fasa tvingas vi konstatera att människorna i f.d. Jugoslavien utsätts för några av de mest omfattande och hänsynslösa brotten mot de mänskliga rättigheterna och den humanitära rätten sedan andra världskriget. Våldtäkter mot kvinnor och barn som ett led i den s.k. etniska rensningen är en del av dessa brott. Omvärlden måste göra sitt yttersta för att förövarna av dessa barbariska förbrytelser skall ställas inför rätta. Vi får inte överge offren.

Den humanitära rätten – krigets lagar – förbjuder våldtäkt på kvinnor både under mellanstatliga och interna konflikter, även om själva termen våldtäkt inte lyfts fram genomgående i de konventioner som gäller. Våldtäkt är inte heller nämnd bland de brott som enligt konventionerna skall betraktas som särskilt svåra överträdelser, dvs. krigsförbrytelser av det slag som är särskilt straffvärda.

Våldtäkt i det sammanhang det här är fråga om är dock att betrakta som en krigsförbrytelse, eftersom gärningen faller under den definition – tortyr, omänsklig behandling eller svår skada till kropp och hälsa – som beskriver vad som menas med särskilt straffvärda krigsförbrytelser. Det är alltså viktigt att slå fast att det finns internationella regler som innebär att våldtäkterna i detta fall är krigsförbrytelser.

Den schweiziska regeringen anordnar ett möte om den humanitära rätten och skydd för krigets offer i Genève vid månadsskiftet augusti/september. Den svenska regeringen kommer där att verka för att en tydlig internationell tolkningsförklaring görs om att våldtäkter är krigsförbrytelser i Genèvekonventionernas mening.

När en krigsförbrytartribunal inrättas för att ställa personer till svars för brott mot den humanitära rätten i f.d. Jugoslavien, skall givetvis även de personer som har utfört eller beordrat våldtäkterna ställas inför rätta.

Fru talman! När det gäller området mänskliga rättigheter anser vi på svensk sida att vi har de internationella instrument som behövs. Vad vi tillsammans måste verka för är att efterlevnaden av det internationella regelverket förbättras.

För att motverka diskriminering av kvinnor och garantera deras mänskliga rättigheter antogs den 18 december 1979 FN:s konvention om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor. Den trädde i kraft två år senare.

För att övervaka konventionens efterlevnad har en särskild kommitté tillsatts. Enligt denna kommitté omfattar konventionen, som den lyder i dag,

våld mot kvinnor. Ingen konventionsstat har, trots att frågan har varit uppe både i Kvinnokommissionen och ECOSOC, haft några invändningar mot denna tolkning.

I stället har man internationellt enats om att förstärka konventionen genom en politisk avsiktsförklaring i form av en deklaration om våld mot kvinnor. En sådan deklaration är en förstärkande komplettering till konventionen. Sverige har deltagit mycket aktivt i arbetet för att få fram det utkast till deklaration om våld mot kvinnor som behandlades vid FN:s kvinnokommissions möte i mars i år.

Förhandlingsprocessen var svår, och det är med tillfredsställelse jag kan konstatera att vi nu har ett utkast som är bra med hänsyn till omständigheterna.

Från svensk sida har vi redan framfört krav på att deklarationsutkastet skall uppmärksammas av Världskonferensen om mänskliga rättigheter i Wien i juni. I den preliminära text till slutdeklaration från Världskonferensen som nu föreligger uppmanas FN:s generalförsamling att anta deklarationen vid höstens möte. Det är alltså generalförsamlingen som har att anta deklarationen, inte Världskonferensen.

Jag kan försäkra interpellanterna om att Sverige kommer att verka för att deklarationen om våld mot kvinnor antas av generalförsamlingen i höst.

Att nu lägga fram ett förslag om en konvention om våld mot kvinnor riskerar snarare att urholka än att förstärka kvinnokonventionen. Det kan dessutom leda till att övriga åtgärder på detta område kraftigt försenas eller inte alls kommer till stånd.

Fru talman! Sverige var en av pådrivarna och förslagsställarna till den resolution om våldtäkt och utnyttjande av kvinnor och barn i f.d. Jugoslavien som antogs vid det senaste mötet med FN:s kvinnokommission. I resolutionen uttalas ett starkt fördömande av våldtäkterna och konstateras att dessa är krigsförbrytelser. Vidare uppmanas FN:s säkerhetsråd att ta hänsyn till könsfördelningen när krigsförbrytartribunalen tillsätts. I ett nationellt svenskt anförande uttalades också ett mycket kraftigt fördömande av våldtäkterna och andra sexuella övergrepp mot kvinnor och barn i f.d. Jugoslavien.

För att förbättra kvinnokonventionens efterlevnad har Sverige verkat för att en särskild FN-rapportör om våld mot kvinnor skall tillsättas. Under vårens möte med FN:s kommission för de mänskliga rättigheterna antogs en resolution med innebörden att man vid nästa års möte skall överväga att tillsätta en rapportör.

Jag kan försäkra interpellanterna om att regeringen fortsatt kommer att vara aktivt pådrivande i de frågor som jag här har tagit upp.

Anf. 23 MAJ BRITT THEORIN (s):

Fru talman! Får jag börja med att tacka Alf Svensson för svaret på interpellationen. Tyvärr måste jag med en gång säga att jag inte är nöjd med svaret. Jag hade hoppats att de vackra deklarationerna också hade lett till konsekvenser i handlingar. Det gäller inte bara deklarationer i de hänseenden som ministern här har pekat på, utan också den deklaration som svenska

män antog, med partiledarna i spetsen, att man skall visa sin avsky. Jag skall återkomma till detta litet senare.

Bakom denna interpellation, liksom den interpellation vi hade uppe i slutet av april, står organisationen Kvinnliga parlamentariker för fred. Organisationen har nu 600 medlemmar i 60 länder. Alla de politiska partierna finns representerade.

Vi är eniga om att det inte längre räcker med deklarationer, uttalanden och tolkningar. Nu måste det komma fram konventioner som uttalar i internationell lag att systematiska våldtäkter skall utpekas explicit som krigsförbrytelser.

Bakgrunden till det känner alla till. Det är det fruktansvärda kriget i Jugoslavien som har skrämt oss, med sin ofattbara grymhet. Förutom alla de krigets fasor som har drabbat människorna, kommer också rapporter om de systematiska kränkningarna av kvinnor och barn. Flera undersökningskommissioner har tagit fram olika fakta. De har varit nog så skrämmande. Vi vet sedan tidigare att det förekommer, och alltid har förekommit, våldtäkter i krig. Det är ett sätt att visa makt, att terrorisera, förödmjuka och demoralisera och att tvinga människor att lämna sina hem. Det har förekommit, och det förekommer fortfarande. Nu är det angeläget att man ser till att det inte upprepas igen.

Jag fick chockerande uppgifter i Genève i veckan. En kvinnokonferens har haft sammanträde där, och den kommer att fortsätta sitt arbete. Där klargjordes att det i många av soldatinstruktionerna finns träning inte bara för att döda, utan också för att våldta. Ett talesätt återfinns i många olika länders militärutbildning: "This is my weapon, this is my gun. This is for killing and this is for fun." Det gör en skräckslagen.

De kvinnliga parlamentarikerna runt om i världen kommer nu att intensivt arbeta för en bindande internationell konvention, oavsett i vilket forum det blir, där systematiska våldtäkter pekas ut som krigsförbrytelser.

Låt mig se på hur Alf Svensson har svarat på frågorna. Det centrala är att inse att det hittills är tolkningar av de humanitära lagarna som säger om våldtäkt är att betrakta som krigsförbrytelse eller ej. Det är inte specifikt uttalat.

Vad som nämns i den humanitära rätten är omänsklig och förnedrande behandling – det pekas ut. Man kan tolka det som om våldtäkter är att betrakta som krigsförbrytelse.

Det finns möjlighet att tolka våldtäkt som krigsförbrytelse. Det har aldrig tidigare funnits bättre förutsättningar för att förändra tolkningarna och tolkningsföreträderna till konkreta lagtexter än nu. Det finns, nu när Bosnien-Hercegovina har fastnat så tydligt på vår näthinna, ett starkt internationellt tryck.

Det räcker alltså inte med att man tillsätter en kommitté som skall granska våld mot kvinnor. Den har inte explicit till uppgift att kontrollera om våldtäkter är krigsförbrytelser. Det är fortfarande så, att det är tolkningar och ingenting annat som gäller.

Det räcker inte heller med en politisk avsiktsförklaring i form av en deklaration om våld mot kvinnor. Det är alldeles utomordentligt bra att deklarationsutskottet till konferensen i Wien har en bra text. Det har vi ingenting

emot. Nu säger ministern att denna deklarationstext skall antas av general-församlingen. Det är naturligtvis också bra, men inte heller det är tillräckligt. En deklaration i FN är icke en internationellt bindande lag.

Jag måste säga att jag blir något upprörd när jag ser formuleringen om att ett förslag till och ett krav på en konvention där våldtäkter är specifikt utpekade snarare skulle urholka än förstärka kvinnokonventionen. Vad är detta för någonting? Är det någonting som skulle stärka kvinnornas position så är det att det klart pekades ut att våldtäkter *är* en krigsförbrytelse och ingenting annat än en krigsförbrytelse, och att de skall straffas efter en internationell lag.

När det gäller frågan om könsfördelningen i krigsförbrytartribunalen är det utmärkt att Sverige kommer att driva att kvinnor skall vara med – det är naturligtvis någonting som egentligen är helt självklart. Om det är kvinnor som är utsatta för våldet och övergreppen borde det vara självklart att hälften av domarna var kvinnor som kan klargöra vad det är frågan om och hur det upplevs.

Jag är alltså besviken på svaret, och jag hoppas att denna debatt skall leda fram till att regeringen ändrar sig. Jag tror nämligen inte att det bara är kvinnor som har insett att det måste till mer än deklarationer. Vi är tacksamma för att män säger ifrån. Vi är tacksamma för att män – partiledare och män i andra positioner – reagerar i deklarationer, men vi är inte nöjda med att det stannar vid deklarationer. Vi vill ha en internationellt bindande konvention som förbjuder våldtäkter mot kvinnor. Då först är kvinnorna skyddade mot dessa övergrepp.

Anf. 24 BERITH ERIKSSON (v):

Fru talman! Jag vill också tacka för svaret.

När man läser konventionen om folkrätt i krig upptäcker man väldigt snart två saker. Man upptäcker dels att den är skriven av män och att den tolkas av män, dels att man, trots att vetenskapen om att våldtäkt alltid har förekommit i krig, ända fram till nu inte har tillmätt brottet någon större betydelse eller något större straffvärde.

Det finns skrivningar om det här i andra konventioner än dem som Alf Svensson tar upp, t.ex. Folkmordskonventionen från 1948. Där som i andra konventioner handlar det om hur man tolkar texterna. I artikel 2, exempelvis, står det bl.a. att det är förbjudet att tillfoga medlemmar av folkgruppen svår kroppslig eller själslig skada och att uppsåtligt påtvinga gruppen levnadsvillkor som är avsedda att medföra dess fysiska undergång helt eller delvis.

Det som föröware i krig sedan urminnes tider har vetat när det gäller folkmord är att man angriper själva livsnerven i samhället om man angriper kvinnorna. Jag säger att man har vetat det sedan urminnes tider, därför att det både i Bibeln och i Koranen finns beskrivningar av hur man behandlar kvinnor i förnedrande syfte för att angripa en grupp eller ett folk.

Saddam Hussein, exempelvis, använde sig av händelser beskrivna i Koranen i sitt försök till folkmord på kurderna. Det kallas där för anfall, och det handlar om hur man fick gå till väga mot araberna när dessa skulle islamiseras. Mord, våldtäkt och förnedring återupprepades alltså av irakierna mot

kurdiska kvinnor under den stora etniska rensningen åren före Gulfkriget, på samma sätt som för 1 600 år sedan. Det legitimerades av Saddams regim med hänvisning just till Koranen.

Det är först i artikel 27 i Genèvekonventionen från 1949, vilken handlar om skydd för civilpersoner under krig, som våldtäkt omnämns i konventionstext.

Det är verkligen också beklagligt att erfara hur Invandrarverkets utredare i Sverige i dag ser på dessa avskyvärda handlingar i sina asylbedömningar. För någon vecka sedan ansågs en kvinna från Kosova som utsatts för våldtäkter av serbisk militär inte ha tillräckligt skyddsbehov.

Målet för vårt arbete både här hemma och internationellt måste naturligtvis vara att våldtäkter som utförs av en stats polis, militär eller fångvaktare skall fördömas och anses straffvärda. De skall i Sverige enligt de konventioner som faktiskt finns i dag också anses som skäl för asyl.

Konventionstexter måste förtydligas, och det gäller tydligen även för oss här i Sverige. Det behövs tilläggsprotokoll i andra internationella konventioner. I arbetet för att åstadkomma det behövs det en konvention som skall inarbetas i övriga internationella konventioner.

Anf. 25 CHARLOTTE BRANTING (fp):

Fru talman! Jag vill tacka Alf Svensson för svaret. Andan i svaret gör att jag förstår att Alf Svensson känner förtvivlan, ilska och bedrövelse över vad dessa kvinnor utsatts för, men inte heller jag är helt nöjd med svaret.

Det sägs att mellan 40 000 och 60 000 kvinnor och barn har utsatts för systematiska våldtäkter. Kvinnor bryts ned. Kvinnor tvingas att föda barn med fäder som de faktiskt ser som sina fiender. Själva syftet är ju att förödmjuka, upplösa och t.o.m. utrota en hel folkgrupp. Skolor utnyttjas som bordeller, och mödrar ser sina döttrar våldtas. Detta händer i Europa 1993. Det är ofattbart.

Vi frågar oss alla vad vi skall göra. Att bara stå vid sidan om och se på känns outhärdligt. Vad skall vi svara våra barn och barnbarn när de frågar vad vi som satt i riksdagen gjorde?

Det är naturligtvis outhärdligt svårt att hitta ett bra svar, men jag tycker att bara det att kvinnor från alla politiska partier har kunnat samlas för att ställa frågor och föra denna debatt ändå är *något*.

Folkpartiet liberalernas kvinnoförbund krävde en kvinnotribunal i samband med det stora kvinnokonventet i Globen. Det är viktigt att Sverige driver på för en krigsförbrytarrättegång, men den måste också gälla de skändade kvinnorna. Det är viktigt att Alf Svensson i sitt svar slår fast att den svenska regeringen vid Genève-mötet kommer att verka för att det görs en tydlig internationell förklaring om att våldtäkter är krigsförbrytelser i Genèvekonventionens mening och att våldtäktsmännen och de som beordrat våldtäkten ställs inför rätta.

Det är också bra att Sverige har drivit fram en deklaration om våld mot kvinnor som behandlas vid FN:s kvinnokommissions möte i mars. Jag vet att det inte var så lätt att få fram den texten. Vi måste nu göra allt för att den skall antas vid FN:s generalförsamling i höst. Men det är ju ändå inte bindande lag.

Prot. 1992/93:111
17 maj 1993

*Svar på
interpellationer*

Jag har mycket svårt att se att en konvention mot våld mot kvinnor skulle urholka kvinnokommissionens arbete. Jag förstår helt enkelt inte detta, Alf Svensson. På vilket sätt skulle det ske? Det ena utesluter verkligen inte det andra.

Jag delar bedömningen att det är väsentligt att FN:s kvinnokonvention kan göras kraftfull. Det är en självklarhet att Sverige skall driva kravet att det skall vara en så jämn könsfördelning som möjligt vid tillsättningen av krigsförbrytartribunalen. Det är också angeläget med FN-rapportörer när det gäller våld mot kvinnor.

Allt det som Alf Svensson tar upp i sitt svar är bra. Men jag tycker ändå att vårt krav på en bindande FN-konvention som systematiskt tar upp och förbjuder sexuellt våld mot kvinnor i krig och konflikter är ett mycket befoogat krav. Det vore lämpligt att en sådan konvention kunde börja undertecknas t.ex. i samband med det möte i Wien om konventionen om mänskliga rättigheter som kommer att äga rum i juni månad. Jag har också hört att de skändade kvinnorna själva skulle vilja ha en sådan konvention.

Nu säger Alf Svensson i sitt svar att frågan om kvinnor som utsätts för våldtäkt är så viktig att han är beredd att göra sitt yttersta. Offren får inte överges. Då borde väl också den svenska regeringen kunna tillgodose vårt krav på en konvention.

Anf. 26 MARIANNE ANDERSSON (c):

Fru talman! Jag vill tacka bistandsministern för svaret.

Mänskliga rättigheter kränks i alla konflikter. De svagaste, dvs. kvinnor och barn, är mest utsatta, vilket har visat sig på det mest grymma sätt i den pågående konflikten i det forna Jugoslavien. Vi är alla gemensamt upprörda över de systematiska övergrepp som enligt många rapporter används som ett led i den etniska rensningen. De används för att söndra och såra, för att förstöra hela grundvalen för det samhälle som motståndarsidan representerar och för att få bort folket och lägga beslag på landet.

Det är män som gör detta. Det är män som ger order och män som utför dåden. Det är förnedrande för männen som kön att de så uppenbart använder sin fysiska styrka för att förtrycka och förnedra dem som är svagare. Det är därför med stor glädje som jag ser att män i Sverige nu bildar front mot manligt våld och uppmanar sina europeiska bröder att förena sig mot mäns övergrepp mot kvinnor och barn.

Det är ett steg på rätt väg. Männen måste ta sin del av ansvaret. Hittills är det kvinnor som fått väcka dessa frågor. De har ganska ensamma, med något lamt stöd från männen, protesterat och krävt åtgärder. Jag hoppas att detta kan bli något som får genomslag i Sverige och internationellt, och jag hoppas framför allt att det får omedelbart resultat i handgripligt internationellt arbete när det gäller att klassa våld mot kvinnor och barn som krigsförbrytelse.

Förra veckan hade jag tillfälle att närmare ta del av det fall som någon här tidigare nämnde. Det var en sexbarnsmor från Kosovo som våldtagits av uniformsklädda män för att man skulle få henne att tala om var hennes man fanns. Det skedde också som bestraffning när hon inte talade om var hennes

man fanns. Invandrarverket hade beslutat att utvisa henne med motive-
ringen att våldtäkter är straffbart även i Jugoslavien.

Jag har mycket svårt att sätta någon tilltro till att hon kommer att få något
skydd när hon kommer tillbaka till sitt land och att detta inte skulle uppre-
pas. Detta är ett land där man på andra ställen använder våldtäkt som ett
systematiskt led i ett krig. Det är då mycket svårt att tro att man i en del av
landet skulle straffas och att hon skulle få skydd. Jag har mycket svårt för att
tro på detta. Just detta fall visar på något sätt så tydligt att våld mot kvinnor
och barn inte tas på allvar.

Beträffande svaret på de interpellationer som vi har ställt, är det naturligt-
vis bra att Sverige har aktivt arbetat för den deklaration som skall innebära
ett komplement till FN-konventionen från 1979 om avskaffande av diskrimi-
nering mot kvinnor och för att detta deklaraionsutkast skall uppmärksam-
mas av världskonferensen om mänskliga rättigheter i Wien nu i juni. Ordet
"uppmärksammas" är ganska svagt i sammanhanget. Jag hoppas verkligen
att Sverige lägger kraft bakom orden för att få FN:s generalförsamling att
anta denna deklaration i höst.

Detta är ett steg på vägen. Men med tanke på det vi vet förekommer i stor
omfattning i dag, är det inte tillräckligt. Det går också mycket sakta. Jag har
mycket svårt att acceptera svaret att ett krav på en särskild konvention om
våld mot kvinnor skulle urholka kvinnokonventionen. Även om jag vet att
våld mot kvinnor är ett mycket känsligt område, vilket har nämnts här tidi-
gare, och kritik sopas under mattan och negligeras, menar jag att detta inte
längre kan fortgå.

Jag liksom mina medinterpellanter anser att Sverige med kraft måste gå
före. Jag skulle vilja ha en närmare förklaring till på vilket sätt kvinnokon-
ventionen skulle urholkas om Sverige skulle leva upp till det krav som vi har
ställt i våra interpellationer. Det är den första fråga som jag vill ställa till Alf
Svensson.

När det sedan gäller frågan om en FN-rapportör, är det givetvis bra att en
sådan tillsätts. Men det står i svaret att det skall övervägas om en rapportör
skall tillsättas nästa år. Jag tycker att också detta är en senfärdighet. Jag vet
inte vad Sverige skulle kunna göra för att det skall gå snabbare. Det är min
nästa fråga. Hur skall vi kunna få denna process att gå litet fortare? Dessa
övergrepp sker faktiskt nu. Innan nästa år hinner många fler övergrepp ske.
Vi borde gå fram snabbare.

Anf. 27 GULLAN LINDBLAD (m):

Fru talman! Även jag vill tacka bistandsministern för ett utförligt svar. Jag
är också glad över det engagemang som lyser fram i interpellationssvaret.
Men inte heller jag, liksom de andra flickorna här, är riktigt nöjd. Det vi
alla har efterlyst är en FN-konvention som särskilt utpekar våldtäkt som en
krigsförbrytelse.

Det är nu andra gången som kvinnor från riksdagens samtliga partier gör
gemensam sak för kvinnorna i det forna Jugoslavien, och inte bara där, utan
för kvinnor i hela vår värld. Som så många gånger förr har kvinnorna gått
före i kampen för humanitet och människovärde genom manifestationer av
olika slag.

Jag vill i detta sammanhang särskilt ge en eloge till allas vår kollega Margareta Viklund. Det var hon som först engagerade sig så djupt i dessa frågor, och hon har sedan fått efterföljare. Tack för det, Margareta Viklund.

Jag är också mycket glad över att nu även männen protesterar tillsammans mot krig och våld i världen, vilket framgått av massmedia. Det har skett de senaste av dessa dagar. Det känns bra att vi står starka tillsammans i en fråga som gäller mänskliga rättigheter.

Våra interpellationer, liksom männens gemensamma upprop, har sitt ursprung i det fruktansvärda våld som möter oss i det forna Jugoslavien, men de har givetvis allmän giltighet. Vi är alla överens i fördömandet av de avskyvärda kränkningar som drabbar kvinnor och barn i Bosnien-Hercegovina. Men vi vet också att systematiska våldtäkter, vilket flera av debattörerna tidigare har nämnt, har förekommit och förekommer i krig i alla tider och överallt i hela vår värld.

Det är alltid barn och kvinnor som får betala det högsta priset i ett krig, sade FN:s undergeneralsekreterare Jan Eliasson i en intervju i Svenska Dagbladet i går. Så är det, dess värre. Blunda ett ögonblick och tänk! Tänk att som kvinna bli tvångsbortförd till en bordell och där tvingas genomlida 20–30 samlag med främmande män i andras närvaro varje dag.

Jag citerade vid vår förra debatt en artikel i Dagens Nyheter från den 8 mars 1993 som grep mig mycket. Det gäller en kvinna som upplevt detta i krigets Balkan. Hon säger: Din egen kropp blir till sist din fiende. Man bara önskar att man skall dö. Denna kvinna är nu i säkerhet i Sverige, men hur många medsystrar har hon?

Tänk dig att se ditt lilla barn eller barnbarn genomlida detta och kanske förblöda och dö. Vi måste reagera, och vi gör det dess bättre också. All världens kvinnor – systrar, mödrar, mormödrar och farmödrar – skriker ut sin protest: Vi tolerar inte detta!

Av svaret framgår att den humanitära rätten förbjuder våldtäkt av kvinnor både i interna och i mellanstatliga konflikter. Men termen våldtäkt är inte nämnd, och våldtäkt finns inte med som en typ av krigsförbrytelser som är särskilt straffvärd.

Det är utmärkt att den svenska regeringen har varit och är aktiv i dessa frågor. Det är givetvis bra att regeringen kommer att verka för att en tydlig internationell tolkningsförklaring görs om att våldtäkter är krigsförbrytelser enligt Genèvekonventionen. Men även jag, liksom övriga debattörer, frågar: Är detta tillräckligt? Nej!

Konventionen omfattar våld mot kvinnor. Ingen stat har haft några invändningar mot den tolkning som har gjorts av den särskilda kommitté som övervakar konventionens efterlevnad, sägs det i svaret. I stället skall en politisk avsiktsförklaring nu göras i form av en deklaration mot våld mot kvinnor. Sverige kommer att verka mycket aktivt i detta sammanhang, säger biträdande utrikesministern vidare. Han menar att ett förslag om en särskild kvinnokonvention snarast skulle försvåra processen.

Jag är medveten om att ett enigt utrikesutskott, och sedermera riksdagen i ett beslut den 15 april, nöjde sig med sådana skrivningar. Men jag vet också att en del av de motionärer som deltog i debatten sade: Vi nöjer oss tills vidare, men vi kommer igen.

Finns det verkligen belägg för att det skulle försvåra om vi begär en särskilt konvention?

Jag vet från utlännings- och flyktinglagstiftningen – som jag kanske känner bäst till, men som vi inte skall diskutera i dag – att det kan vara svårt att få till stånd ändringar i gällande internationella konventioner eller att skapa nya sådana. Ändå vill jag säga: Försök att göra detta! Tolkning är en sak, men det skrivna ordet i en konventionstext är ett annat och ett betydligt starkare uttryck för vår vilja.

Anf. 28 ANNIKA ÅHNBERG (-):

Fru talman! Jag tackar för svaret, men det är ett dåligt svar. Jag vill uppmana bistandsministern att tänka om och ta upp saken till förnyad diskussion med regeringskollegerna.

Helheten i det forna Jugoslavien är fruktansvärd. De krigförande parternas oförmåga att komma till tals med varandra, omvärldens oförmåga och även vår oförmåga att bidra konstruktivt till fredsprocessen, är något fasansfullt.

Att i en så ofattbar grym helhet ta upp en del, som vi har gjort i våra likalydande interpellationer, kan förefalla alltför begränsat och kanske hopplöst. Men det har alltid en mening att hävda civilisationen mot barbariet och att med internationella lagar och regler begränsa och få bort de mest vidriga övergreppen. Det är givetvis också ett steg på vägen emot krig över huvud taget.

Att i den humanitära rätten tydligt definiera systematiska våldtäkter som en krigsförbrytelse är viktigt. Varför är det redan inte en självklarhet? Jo, därför att dessa brott genom historien har förnekats, förträngts och bagateliserats och för att de som drabbats av brotten själva känner skuld och förödmjukelse, vilket de inte borde göra. En konvention som tydligt definierar detta som brott vore ett oerhört värdefullt stöd till de kvinnor som har drabbats.

Vi har nu kommit så långt att existensen av dessa brott erkänns. Både män och kvinnor i hela samhället talar öppet om dem.

Men vi har uppenbarligen inte kommit så långt att vi kan förvänta oss den nuvarande svenska regeringens aktiva stöd för en FN-konvention som tydligt tar upp och fördömer våldtäkter. Jag vill gärna upprepa den fråga som de andra interpellanterna också har ställt: Varför tror bistandsministern att dessa krav skulle urholka en kvinnokonvention? Hur kan det vara så? Det ges ingen som helst förklaring i svaret. Det är verkligen en fråga som måste redas ut.

Jag vill gärna instämma med de övriga i besvikelsen över att vi inte fick ett mer aktivt stöd. Jag hoppas verkligen att regeringen tänker om.

Anf. 29 MARGARETA VIKLUND (kds):

Fru talman! Även jag vill tacka bistandsministern för svaret på interpellationerna. Låt mig också tacka Gullan Lindblad för elogen. Jag har bara försökt att göra ett jobb som medmänniska i den uppkomna situationen. Tack i alla fall!

För knappt ett år sedan, hösten 1992, började sanningen om våldtäkterna

i framför allt Bosnien-Hercegovina läcka ut. Den franska tidningen Libération och den svenska läkaren Christina Doctare var bland de första rapportörerna som riktade världens uppmärksamhet på dessa övergrepp.

Eftersom FN:s konvention för mänskliga rättigheter länge kritiserat de allvarliga övergreppen i det forna Jugoslavien, anser jag att det nu finns anledning att gå ytterligare ett steg vidare och arbeta för att få till stånd en bindande FN-konvention som slår fast att systematiska våldtäkter skall definieras som krigsförbrytelser och att brott av detta slag skall prövas i en internationell tribunal. Det är mitt grundställningstagande.

Sedan hösten 1992 har det kommit många rapporter om övergrepp på kvinnor i det forna Jugoslavien. Enligt Amnesty är alla sidor skyldiga till sådana övergrepp, men det är framför allt i de serbiska fånglägren som kvinnorna blir utsatta för både misshandel och systematiska våldtäkter. Människorättsgruppen Helsinki Watch gav ut en rapport den 18 april i år om krigsförbrytelser i Bosnien-Hercegovina. I rapporten vittnas om våldtäkter, stympling, mord, avrättningar, plundring och förstörelse.

Fyra femtedelar av offren i kriget i Bosnien är civila, gamla, obeväpnade kvinnor och barn. De civila har utsatts för en så omfattande terror att de inte sett någon annan utväg än att fly, men de har ofta inte haft någonstans att fly.

Fru talman! Jag vill ge några ögonvittnesskildringar hämtade ur massmedierna helt hastigt. Brezovo Polje är en av flera städer där systematiska våldtäkter sägs ha skett för att förnedra och sätta skräck i invånarna. Fyra unga kvinnor berättar hur de i byn Liplje placerats på en tillfällig serbisk soldatbordell. Natt efter natt våldtogs de av uniformsklädda serbiska soldater, tre åt gången.

En 57-årig sexbarnsmamma berättar att hon våldtogs flera gånger per dag tio dygn i sträck. En 17-årig flicka, Nezira Fahric, sägs ha strypts till döds efter en våldtäkt. Många berättar om hur andra familjemedlemmar dödats i deras åsyn.

En gravid muslimsk kvinna fick leva bara för att hon var sjuksköterska. Hon sattes på ett serbiskt militärsjukhus i Brezovo Polje efter att hennes mor, far, make och fyraåriga barn dödats. Om dagarna tvingades hon arbeta på sjukhuset, och på nätterna våldtogs hon. Listan på hemskheter kan göras hur lång som helst.

Fru talman! Jag tycker att det är glädjande att så stora insatser har gjorts, och planeras att göras, från svensk sida för att fördöma våldtäkter i krigssituationer och som ett brott mot de mänskliga rättigheterna. Men jag tolkar ändå interpellationssvaret som att biståndsministern inte anser att det behövs en särskild FN-konvention som tar upp systematiska våldtäkter mot kvinnor i krig och konflikter. Är det så statsrådet menar?

Biståndsministern säger att den humanitära rätten – krigets lagar – förbjuder våldtäkter på kvinnor både under mellanstatliga och under interna konflikter, även om själva termen våldtäkt inte lyfts fram i de konventioner som gäller svåra överträdelser, dvs. krigsförbrytelser. Jag tycker inte att det räcker.

Fru talman! Även om våldtäkt mer eller mindre underförstått betraktas som en krigsförbrytelse anser jag att det klart måste framgå i de olika kon-

ventionstexterna och resolutionstexterna att våldtäkter utförda i de sammanhang som jag tidigare nämnt är krigsförbrytelser. Som det sett ut under det senaste året och som det ser ut i dag verkar det inte som om soldaterna och deras härförare i det forna Jugoslavien känner till att de faktiskt är krigsförbrytare.

Det är, som jag tidigare sagt, bra med alla de insatser som Sverige gör i olika internationella sammanhang för att få våldtäkter att ses som krigsförbrytelser enligt Genèvekonventionen. Jag tänker på kommande insatser vid det planerade mötet i Schweiz och att Sverige vid det senaste mötet med FN:s kvinnokommission var en av pådrivarna till den resolution som fördömde våldtäkterna i det forna Jugoslavien och klassade dem som krigsförbrytelser.

Jag ser det som självklart att våldtäktsmännen skall ställas inför rätta vid den planerade internationella krigsförbrytartribunalen. I det sammanhanget ser jag det som mycket positivt att Sverige uppmanat FN:s säkerhetsråd att ta hänsyn till könsfördelningen när krigsförbrytartribunalen tillsätts. Det är tyvärr inte så självklart ens i FN-sammanhang att kvinnor får vara med i beslutande och andra sammanhang där olika frågor diskuteras, inte ens när det gäller våldtäkter mot dem själva. Det är en fråga som jag har haft uppe många gånger vid olika möten, även här i kammaren.

För mig är våld mot kvinnor inte detsamma som våldtäkt, speciellt inte systematiska våldtäkter. Jag ser dem som direkta krigshandlingar och vapen för att förtrycka.

Till sist vill jag fråga biståndsministern om våldtäkter, inkl. systematiska våldtäkter, särskilt kommer att betonas och lyftas fram i den politiska avsiktsförklaring och deklaration om våld mot kvinnor som Sverige har krävt skall uppmärksammas vid konferensen om de mänskliga rättigheterna. Det är viktigt att få in ordet våldtäkt även i de sammanhangen.

Allra sist anser jag att det finns stor anledning att verka för en konvention som särskilt tar upp systematiska våldtäkter mot kvinnor och barn i krig och konflikter.

Anf. 30 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Fru talman! Jag hoppas verkligen att ingen här har någon annan uppfattning än att allt tänkbart måste göras för att fördöma detta förfärliga våld mot kvinnor och barn, mot civilbefolkningen och mot människor över huvud taget. Det vore ganska trist om man på något sätt försöker använda formuleringarna i det svar jag avgav till att antyda att vi inte känner avsky. Det finns inget annat än avsky att känna för det som äger rum.

Men, fru talman, jag påstår faktiskt ytterligare en gång att vi har internationella instrument som täcker den situation som vi känner denna utomordentligt djupa avsky inför. Jag tror att det är mycket viktigt att vi inte ger utrymme för några andra tolkningar. Det ligger en fara i att vi här på något sätt skulle antyda att den konvention som finns, det kommittéarbete som är gjort och den deklaration som föreligger inte skulle inrymma detta. Det är vad som sker. Det internationella samfundet har sagt att detta ryms i denna konvention. Det är tolkningen. I deklarationen, som jag fick frågor om här, står orden våldtäkt och sexuella övergrepp.

Jag tror inte att någon här tror att man yxar till en konvention i brådrasket. Vi kan bara titta på hur långt tid det tog med Barnkonventionen. Fanns det någon som hade den uppfattningen att vi inte borde göra vårt yttersta för att hjälpa barn under den tid Barnkonventionen framarbetades?

Fru talman! Låt oss då se till att vi nu inte sprider uppfattningen att dessa vedervärdiga brott som begås inte ryms inom de akter som finns. Det gör de. Mig veterligt finns det ingen som har en annan uppfattning än att om vi får en tribunal till stånd kommer dessa människor att dömas som krigsförbrytare, ingenting annat.

Fru talman! Jag är något förvånad över att det här sägs att först när vi får en konvention är kvinnorna skyddade. Om det vore så väl. Brott, vedervärdigheter och våld används fortsättningsvis mot barn, om jag får dra den parallellen igen, t.o.m. av dem som ratificerat och skrivit under konventionen. Därmed inte sagt att konventionerna inte skall lyftas fram, ratificeras och aktualiseras.

Men från vårt håll finns en ängslan att det antyds att inte dessa brott, med de bestämmelser, de konventionstexter som finns, det kommittéarbete och den deklaration som existerar, framstår som groteska.

Det kan också sägas i sammanhanget, fru talman, att deklaraationsarbetet var en ganska svår process. Vi svenskar är inte allenarådande. Det är ofta en utomordentligt svår för att inte säga grannliga uppgift att arbeta fram en text som har med sådana här frågor att göra.

Jag kan också, fru talman, säga att jag åtskilliga gånger har känt misströstan inför världskongressen i Wien i juni och t.o.m. varit inne på tanken att vi kanske får ställa in den, eftersom vi inte når så långt som vi skulle vilja.

Men jag tror att det är utomordentligt viktigt att slå fast att dessa brott, som vi känner den djupaste avsky inför, täcks – alla gör den tolkningen – av den text som finns. En ny konvention som explicit behandlar detta skulle ta lång tid att arbeta fram. Vi tycker att det inte skulle behöva ta lång tid, men vi vet vad vi har att hantera, fru talman, och det skulle ta lång tid.

Fru talman! Jag ber inte om ursäkt för mitt engagemang här, men jag vill säga att jag känner mig illa berörd om det av någon görs gällande att vi inte känner den djupaste avsky för det som äger rum. Hade dock våra känslor, konventionstexter, tolkningar och deklarationer räckt för att få vanvettet att upphöra, hade det redan varit stoppat.

Anf. 31 MAJ BRITT THEORIN (s):

Fru talman! Om argumenten är svaga, höj rösten! Det är inte utan att man faktiskt gör den associationen.

Låt mig säga att regeringen i sitt svar har presenterat två oförenliga handlingslinjer. Å ena sidan säger ni att allt det här täcks av olika lagar och att det inte behövs några lagändringar. Å andra sidan säger ni: För att stärka kvinnornas position skall vi göra en avsiktsförklaring. Vad är det för konsekvens?

Det behövs inte längre några avsiktsförklaringar. Era avsiktsförklaringar och deklarationer är bra, och ni har lyckats att få fram dem till Kommissionen för mänskliga rättigheter inför sommaren, men det räcker inte med det.

Jag var för några veckor sedan i Indien på en större internationell konfe-

rens med f.d. premiärministrar, presidenter och utrikesministrar. Alla var lika rädda och chockade när ordet våldtäkt togs fram och kravet restes att det skulle föras in i internationell lag och i konventioner, så att inget som helst tolkningsutrymme skulle kunna föreligga för jurister huruvida alla de möjligheter som vi har tänkt på verkligen är täckta. Deltagarna vid mötet var väldigt skakade och omtumlade, men det slutade med att de alla ställde sig bakom kravet.

Jag har funderat litet grand över vad som gör att män blir så rädda för ordet våldtäkt. Det är naturligtvis bl.a. så att man känner sig oerhört illa berörd därför att det är – som ni anför i er egen front mot våld – män som fattar besluten, män som utför krigshandlingarna och män som begår övergreppen. Det skall man också reagera mot.

Men när män sitter med makten i regeringar och i riksdagar, skall de också i internationella organ dra konsekvenserna av sina deklarationer. Kvinnor runt om i världen kräver att de skall få ett lagligt skydd, explicit utsagt i konventionstext, oavsett om vi ändrar i tilläggsprotokoll eller vi förändrar den deklaration som skall antas i generalförsamlingen i höst. Vilket som är det bästa instrumentet och det snabbaste sättet för att göra det är en något spetsfundig fråga, men det skall in i den internationella lagtexten. Det ger inte kvinnorna ett hundra procentigt skydd, men ett väsentligt bättre skydd.

Därmed ges det inte heller möjlighet att i soldatinstruktioner och vid soldatträningar i olika länder runt om i världen träna soldater till våldtäkt. Det bästa tänkbara skyddet ges genom att man lagligen föreskriver att detta inte är förenligt med internationell lag och därmed är en uttalad krigshandling.

Jag hoppas att Alf Svensson är beredd att uppbringa allt det engagemang som han nu lagt ned på att bemöta vårt krav för att i stället verkligen åstadkomma något mer än de gjorda deklarationerna. Detta är, Alf Svensson, inte en fråga som väcks bara i Sveriges riksdag. Den kommer att väckas runt om i världens olika parlament. Den kommer att drivas av kvinnor i både regerings- och riksdagsställning och av kvinnor utanför parlamenten. Vi kommer inte att ge oss förrän vi har vårt krav infört i den internationella lagen.

Anf. 32 VIOLA FURUBJELKE (s):

Fru talman! Låt mig först säga att jag inte ett ögonblick betvivlar att bistandsministern känner den djupaste avsky för de här brotten. Den person är säkerligen inte av människa född som inte reagerar på det sättet.

Syftet med vår interpellation var att stärka det internationella regelverket. Man är i tvivelsmål huruvida man kan utdöma straff för våldtäkter som krigsförbrytelser, eftersom detta inte explicit är uttalat i någon av de konventioner som finns och inte heller i den humanitära rätten.

I den fjärde Genèvekonventionen första tilläggsprotokollet 76:e artikeln från 1949 uppräknas några brott som skall anses vara grova krigsförbrytelser. Där finns inte våldtäkter medtagna. Om det nu är ett så långsiktigt arbete att få till stånd en ny FN-konvention föreslår jag att regeringen i stället verkar för att ändra uppräknningen i den fjärde Genèvekonventionen av de brott som skall anses som krigsförbrytelser.

Skälet till att jag anser detta är att det när vi i dag diskuterar möjligheten att ställa förövarna inför rätta finns utrymme för tolkningar. Det är inte hel-

ler förenligt med vår rättstradition att ha en retroaktiv lagstiftning. Vad vi nu kommer att göra är att ställa förövarna till ansvar för brott som inte uttryckligen fanns i lagstiftningen när de begicks. Det har naturligtvis ett preventivt syfte att få in detta bland de brott som räknas upp. Jag tycker att det är en alternativ framkomstväg för att detta inte skall upprepas och för att man inte i framtiden skall kunna dra i tvivelsmål huruvida detta är krigsförbrytelser eller inte.

Kvinnor över hela världen kräver detta i dag. Jag tror att tiden aldrig har varit lämpligare än nu för att få till stånd en ändring i den fjärde Genèvekonventionen i detta avseende.

Jag vill ändå tillägga att jag tycker att det är något märkligt att biståndsmministern först pläderar för de instrument som finns – konventionen mot diskriminering av kvinnor, deklarationen och avsiktsförklaringen – och sedan säger att det ändå inte ger något skydd. Det är också ett anmärkningsvärt resonemang att det tog så lång tid att få till stånd barnkonventionen att det knappast är någon idé att börja med något nytt.

Efter att ha grävt djupare i detta sedan interpellationen skrevs och sedan dessa frågor började att resas tycker jag att det kanske är en framkomligare väg att göra ett kort tillägg i den fjärde Genèvekonventionens tilläggsprotokoll.

Anf. 33 BERITH ERIKSSON (v):

Fru talman! Vi kommer, Alf Svensson, att behöva en konvention till skydd för kvinnor liksom vi behövde en barnkonvention till skydd för barnen. Även om barnkonventionen tog lång tid att få fram och även om det kommer att ta lika lång tid att få fram en konvention till skydd för kvinnor måste man någon gång börja, och man måste börja nu. Diskussionerna om skydd för kvinnor och barn känner jag igen både internationellt och nationellt från den debatt som förekom före införandet av lagen mot aga och även från de debatter som förekommer i vårt land om pornografi och prostitution.

Många har här konstaterat att det som nu händer i Jugoslavien gentemot kvinnorna inte inträffar för första gången. Men det måste antligen vara dags att ta ett första mer avgörande steg mot en mänsklig behandling av kvinnor och barn i krigssituationer. Mänskliga rättigheter skall gälla. Våldtäkter som tortyr, led i folkmord och terror i krig på ockuperat område är och skall vara förbjudna. Detta steg måste vi ta nu. Vi kan inte vänta längre.

Jag tror inte att det har funnits en mer optimal situation än den vi har i dag, vilket nyligen sades, för att ta ett steg framåt.

Anf. 34 ANNIKA ÅHNBERG (-):

Herr talman! Att herr biståndsmministern nu höjer rösten och viftar med armarna stärker inte den bristfälliga argumentationen, som sagt var.

Det är nog ingen här som ifrågasätter engagemanget. Men vi ifrågasätter den handlingslinje som biståndsmministern företräder och hans sakargumentation för den. Jag tror inte heller att det är någon av oss som tror att konventioner, ord på papper, i sig leder till resultat på det sättet att de omedelbart efterlevs. Men det är ju ändå en civilisationsprocess. I själva arbetet för att skapa nya lagar och regler i det internationella samfundet blir vi alla mer

mänskliga. Vi förändrar ju vår moral, våra seder och vår inställning till de saker som vi diskuterar. Så själva processen att få fram en sådan här konvention, och konventionen när den är färdig, är ju redskap för att förhållandena skall förändras och förbättras.

Bristen på logik framstår helt uppenbart när biståndsmministern talar om barnkonventionen. Självfallet inbegreps också barn i FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna. Ändå var det många som tyckte att det också behövdes en särskild konvention om barn och barns rättigheter. Den konventionen, fastän den är alldeles ny, har redan haft stor betydelse runt om i världen för att hävda barnens rättigheter. På samma sätt kommer en konvention som tar upp systematiska våldtäkter att bli ett oerhört värdefullt redskap i arbetet för att förbättra situationen för kvinnor under krig och konflikter.

Jag kan inte se någonting annat, herr talman, än att herr biståndsmministern i sina försök att argumentera för sin sak egentligen har givit ytterligare goda argument mot den och för de krav som vi har framfört på en sådan här bindande konvention.

Anf. 35 MARIANNE ANDERSSON (c):

Herr talman! Ingen tvivlar naturligtvis på Alf Svenssons engagemang i den här frågan. Det tror jag att vi är alldeles överens om. Men jag delar inte riktigt farhågan för att det skulle ges utrymme för andra tolkningar om vi skulle gå vidare med denna fråga, i och med att det internationella samfundet nu har sagt att våldtäkt ingår i den konvention som finns och i den deklaration som nu har arbetats fram.

Som vi har sagt tidigare är det naturligtvis bra att det här arbetet har gjorts och görs från svensk sida. Ingen tror väl heller att en konvention kommer att skydda alla kvinnor från övergrepp i framtiden. Så är det ju inte. Vi vet tyvärr att sådana kommer att ske och att en konvention inte heller kommer att stoppa våldet mot kvinnor och barn i framtiden. Men vi måste göra allt vad vi kan för att sådana övergrepp skall förhindras och för att förövarna skall ställas till svars. Det är oerhört angeläget.

Jag håller med dem som tidigare har sagt att det behövs en deklaration. För att kvinnokonventionen skall förstärkas behövs det nog också en särskild konvention. Tolkning är trots allt inte samma sak som en bindande konvention.

Det var en ganska intressant tanke som Viola Furubjelke förde fram om att man skulle kunna ändra fjärde Genèvekonventionen så att ordet våldtäkt ingår bland de uppräknade brotten. Det kom väldigt plötsligt, om man säger så. Det är svårt att ta ställning till förslaget. Jag har inte tillräckliga kunskaper om det. Men det lät intressant, och om det är en framkomlig väg är det naturligtvis ett sätt att arbeta på. Men det är oerhört angeläget att vi från svensk sida tar initiativ i den här frågan. Man vet ju hur känsligt det är med våld mot kvinnor över huvud taget. I många länder vill man ju inte ens prata om det. Kvinnliga jurister vill knappt erkänna att det över huvud taget förekommer. Det märkte jag på en resa till Ryssland förra året. Då ställde vi verkligen flera kvinnliga jurister till svars. Vi frågade dem om detta och de svarade: Nja, det förekommer nog inte. Det är väl inte ett så stort problem osv. Man ville liksom sopa det under mattan. Man tyckte att man hade mer

Prot. 1992/93:111
17 maj 1993

*Svar på
interpellationer*

angelägna problem att ta tag i. Men vi i Sverige har faktiskt lyft upp de här problemen nationellt och kommit en bra bit längre på väg än vad man kanske har gjort i de flesta andra länder. Då är det väl också vårt ansvar att vi går vidare med detta i det internationella arbetet – och går i bräsch. Det är någonting som vi i Sverige skall göra.

Anf. 36 CHARLOTTE BRANTING (fp):

Herr talman! Jag tar fasta på det viktiga som Alf Svensson säger: allt tänkbart måste göras för att vi skall komma till rätta med det här fruktansvärda.

Självfallet tror inte någon att man kan yxa till en konvention i brådrasket. Därför är det desto viktigare att man snabbt fattar beslut och försöker driva detta krav. Jag tyckte också att det var intressant att lyssna på Viola Furubjelke. Det finns anledning för regeringen att fundera vidare även på hennes förslag.

Men slutligen vill jag ändå gå tillbaka till Alf Svenssons ursprungliga svar och apropå det direkt fråga: När kan en krigsribunal där de personer som utfört eller beordrat våldtäkter också ställs inför rätta komma till stånd? Hur driver Sverige nu kravet om krigsribunal vidare? Är det Alf Svenssons realistiska bedömning att Sveriges krav på att våldtäktsmännen och de som har beordrat våldtäkt skall ställas inför rätta verkligen också kommer att gälla tribunalen? Kan vi lita på det?

Anf. 37 GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! "Världen blöder – det är bråttom" står det som rubrik på en intervju med FN:s biträdande generalsekreterare Jan Eliasson i Svenska Dagbladet i går. Det är stort och viktigt att vi över partigränserna – män och kvinnor – engagerar oss djupt i frågor om mänskliga rättigheter världen över.

Det är välgörande att människor från olika länder har agerat mot det fruktansvärda våldet i vår nära omvärld, inte minst mot våldtäkterna, att man har rest krav på en krigsribunal – bl.a. från Sverige, genom Corellgruppen och från Frankrike – och att FN:s säkerhetsråd också har beslutat att inrätta en sådan. Tillåt mig att citera EG-parlamentets talman Egon Klepsch ur ett tal i Bryssel från februari i år. Han sade: "Våldtäkt som militär taktik och instrument för etnisk rensning skall klassas som en av de svåraste krigsförbrytelserna och som ett brott mot mänskligheten."

I Sverige har det tidigare bildats en kvinnofront för krigets offer, och i samband med detta har det erinrats om det som slås fast i tilläggsprotokollet till artikel 27 i Genèvekonventionen: "Kvinna skall särskilt skyddas mot varje handling som kan kränka hennes ära, framförallt våldtäkt, påtvingad prostitution och varje otillbörligt närmande." Det står alltså att kvinnan skall skyddas. Det finns uppenbarligen utrymme för olika tolkningar. Det är det som har gjort att vi bl.a. för den här debatten i dag. Vi borde egentligen, herr talman, ha de instrument som behövs, men ändå tycks vi inte ha dem.

Alf Svensson säger att det är farligt att antyda att den konvention som finns inte skulle räcka till. Uppenbarligen gör den inte det. Det är därför som vi kvinnor fortsätter att kräva en bindande konvention som definierar systematiska våldtäkter i krig och konflikter som krigsförbrytelser.

Om Viola Furubjelkes förslag om ett tillägg i Genèvekonventionen, att

ordet våldtäkt tas in, är en framkomlig väg, försök då med det. Gör allt som är möjligt! Vi litar på Alf Svensson!

Prot. 1992/93:111
17 maj 1993

Anf. 38 MARGARETA VIKLUND (kds):

Herr talman! Jag om någon känner till Alf Svenssons engagemang för mänskliga rättigheter oavsett om det gäller vårt land eller andra länder. Jag tvivlar inte på det engagemanget på något sätt. Jag tror inte heller att en konvention löser problem helt akut. Men en sådan konvention som vi har diskuterat här skulle ändå vara en startsignal för ett vidgat arbete på såväl mera djup som mera allmän och generell nivå. Det är ett ställningstagande. Det är viktigt att ordet "våldtäkt" nämns i de sammanhang, konventioner och resolutioner m.m., där krigsförbrytelser omnämns.

Kvinnans situation i världen är inte särskilt ljus. Det vet vi. Allt som kan göras för att stärka kvinnans ställning och förbättra hennes situation måste vi göra. Jag ser det som en krigsförbrytelse att man begår våldtäkt som ett brott mot de mänskliga rättigheterna. Våldtäkt under krig måste alltid betraktas som en krigsförbrytelse i Genèvekonventionens mening. Våldtäktsbrott är ännu inte med i uppräknningen över de brott som anses vara svåra brott, s.k. krigsförbrytelser. Ordet "våldtäkt" måste in. En våldtäkt innebär tortyr, omänsklig behandling och svår skada till både kropp och själ. Det måste utan minsta tvekan betraktas som en krigsförbrytelse. Det tror jag nog att vi alla här är eniga om.

Jag vidhåller att jag anser att det är viktigt med en särskild konvention i den här frågan. Jag anser också att texterna skall kunna ändras i nu gällande konventioner, resolutioner, deklarationer osv.

Anf. 39 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Herr talman! Jag visste, säkert som ett brev på posten, att eftersom jag höjde rösten skulle jag få höra: Ju svagare argument, desto högre röstvolym. Det är jag van vid. Vi får inte engagera oss röstmässigt i den här kammaren – den saken är säker – för då får vi höra den kommentaren. Om ni går tillbaka i protokollen skall ni finna att det är så.

Jag vill ändå säga, med låg röst, att konventionen finns. Gång på gång tycker jag att det låter som om konventionen inte existerar. Den existerar. Den är tolkad av det internationella samfundet på ett sådant sätt att de vedervärdigheter som vi här talar om inryms i konventionen.

För att den deklaration som Sverige ivrigt har arbetat för skall kunna komma fram nämns våldtäkt och sexuella övergrepp explicit.

Finns det inte någon ängslan hos de värderade interpellanterna om att det skulle kunna medföra en risk om vi här tolkar konventionen som om den inte rymmer det här? Innebär det inte en risk om vi tolkar konventionen som om man inte kan sätta tilltro till det internationella samfundets tolkning och som om man inte behöver bry sig om den deklaration som nu är på väg att gå igenom? Jag tycker att man skall fundera litet grand i de banorna, eftersom vi håller på med just det här.

Viola Furubjelkes förslag var intressant. Det skall jag gärna understryka. Men samtidigt talade Viola Furubjelke också om preventiv verkan och retroaktivitet. Just i de begreppen ryms det som jag är ängslig för och som jag

*Svar på
interpellationer*

också tror att ni är ängsliga för, nämligen att man inte skall anse att det här redan gäller. Det har gällt hela tiden som de här vedervärdigheterna har fortgått. Det behövs ingen retroaktiv lagstiftning. Det gäller i dag, och det gällde i går och i förrgår.

Av Charlotte Branting fick jag en fråga som jag gärna skulle vilja kunna svara på litet mera konkret. Jag vet inte exakt. Vad jag kan säga, vilket också nämndes här av Gullan Lindblad, är att det finns ett svenskt initiativ. Det finns inte enbart ett svenskt initiativ, men vi trycker på. Det är den allmänna uppfattningen från svenskt håll. Det finns inte någon invändning från något håll. Som jag sade i mitt svar skall de som har beordrat och de som har begått våldtäkt dömas. De har begått något som skall räknas in som brott i denna krigstribunal. Det finns inget tecken på att någon från något håll gör gällande något annat – mig veterligt, är det bäst att tillägga.

Det är på denna punkt vi skiljer oss åt. Vi anser från vårt håll att det är starkt om vi använder de instrument som finns. Vi kan naturligtvis vassa dem. Det är vad vi har hållit på med. Kommitténs tolkning, den internationella uppslutningen och deklarationerna är led i detta.

Anf. 40 MAJ BRITT THEORIN (s):

Herr talman! Jag skall försöka att bena upp det här så, att det inte skall föreligga någon tvekan om vad det är fråga om. Det är i lag förbjudet – det sade också Berith Eriksson klart och tydligt – att begå våldtäkt, men det är icke en krigsförbrytelse. Däri ligger skillnaden. Tortyr och annan omänsklig behandling är specifikt utpekade som krigsförbrytelser. Om våldtäkter inte blir utpekade som krigsförbrytelser är det en tolkningsfråga när och i vilka sammanhang våldtäkt skall betraktas som en krigsförbrytelse. Vi vill inte ha tolkningar. Vi vill ha ordet "våldtäkt" infört, så att det klart och otvetydigt sägs ifrån att det är en krigsförbrytelse och skall behandlas därefter.

Varför är vi så angelägna om detta, eftersom det ändå trots allt förekommer våldtäkter? Det finns ett mönster runt om i världen, där våldtäkt är ett sätt att förtrycka kvinnor såväl i fred som i krig.

Jag tycker att Annika Åhnberg utomordentligt visade på att vår enda vetliga, framkomliga väg är att vara alldeles klar och otvetydig när det gäller lagtexten. Det skall inte finnas någon möjlighet att smita undan. Det skall vara helt otvetydigt och klart. Det skall inte finnas något som helst utrymme för tolkningar från den ena eller den andra sidan.

Jag tyckte att det var positivt att biståndsministern sade att han skall undersöka Viola Furubjelkes förslag. Det avgörande för oss är inte vilken väg och vilken form ni använder er av från regeringens sida. Det avgörande är att våldtäkt utpekas som en krigsförbrytelse. Om ni får igenom det i ett tilläggsprotokoll eller genom en ändring i den paragraf som Viola Furubjelke talade om, första tilläggsprotokollet, artikel 76, är det naturligtvis mycket bra, eftersom det då blir specificerat som en grov krigsförbrytelse.

Det centrala är att Sverige som har varit i ledningen när det gäller mänskliga rättigheter också är i ledningen här. Det blir en folkstorm. Det kan jag garantera. Det kommer att bli folkstorm runt om i världen, vid Wienkonferensen, vid generalförsamlingen, vid kvinnokonferensen och vid alla tänkbara tillfällen. Denna folkstorm kommer att inrymma såväl parlamentariker

som icke-parlamentariker. Det är mycket bra om man är i ledningen för den folkstormen och inte emot den. Jag hoppas på Alf Svenssons aktiva arbete för att föra in våldtäkt som krigsförbrytelse.

Prot. 1992/93:111

17 maj 1993

*Svar på
interpellationer*

Anf. 41 BERITH ERIKSSON (v):

Herr talman! Jag nöjer mig med att ställa mig bakom Maj Britt Theorins senaste inlägg. Hur skall man kunna genomföra och få genomslag och respekt för alla de andra konventionerna, deklarationerna och initiativen som Alf Svensson räknade upp i sitt svar utan en internationellt bindande lag? Det förstår jag inte.

Anf. 42 VIOLA FURUBJELKE (s):

Herr talman! Det är litet svårt att hålla isär olika begrepp. Jag vill göra ett försök till ytterligare en sortering av det internationella regelverket.

Biståndsministern har t.ex. nämnt kvinnokonventionen. Det är en konvention som inte automatiskt ger möjlighet att ställa någon inför rätta. Man kan utse en rapportör och pricka nationen i fråga för att konventionen inte efterlevs.

Den fjärde Genèvekonventionen som vi talar om här ingår i krigets lagar. Den ger möjlighet att ställa såväl överordnad som den som utför våldtäkt, vilket vi pratar om i det här fallet, inför rätta.

Skälet till att jag har föreslagit att detta skall in i den här konventionen som ett av de brott som klart definieras som krigsförbrytelse är att då har vi det i internationell lag, lika för alla och vid varje tillfälle. Man skall inte tolka i efterhand om det var ett brott eller inte.

Detta har klart en preventiv verkan. Det måste det ha, och det måste vi tro på. Det är dessa instrument vi har att använda oss av.

Jag tycker att det är mycket bra att rättschefen Corell på Utrikesdepartementet har kommit med förslaget om krigstribunal. Jag tror dock att det inte är känt för alla här att han vill att förövarna skall dömas enligt nationell lag. Det finns nämligen ingen internationell lag i dag som det är möjligt att döma detta brott efter. Mitt förslag har alltså tillkommit för att förstärka rättssväsendet i framtiden. Det skall finnas en internationell lag, lika för alla nu och framöver och med tillägget att våldtäkt skall vara med bland de brott som uppräknas som grova krigsförbrytelser. Då kan man åstadkomma det vi är ute efter på ett ganska enkelt sätt, som jag bedömer det.

Jag instämmer i vad de andra har sagt. Jag hoppas verkligen biståndsministern prövar detta. Jag är glad att han antydde att saken skulle undersökas. Jag ser fram emot att vi får ett svenskt agerande för den här saken.

Anf. 43 ANNIKA ÅHNBERG (-):

Herr talman! Jag uppfattade också att herr statsrådet sade att han skulle överväga det förslag som Viola Furubjelke tog upp, den här tänkbara vägen. Jag tycker också att det är mycket positivt.

Biståndsministern ställde en fråga till oss: Ser vi som har interPELLERAT inte risken med att krav om en ny konvention skulle försvåra tolkningen av de redan befintliga? Mitt svar på den frågan är nej.

Jag funderar litet över vilka erfarenheter av internationellt regelskapande

det är som får bistandsministern att tro att ett förtydligande och preciserande skulle innebära en försvagning när det gäller de nuvarande konventionerna.

När jag tänker efter kan jag för egen del inte påminna mig ett enda fall där den typen av precisering och förtydligande lett till att den grupp vars krav man tagit upp skulle ha försvagats av de befintliga regelverken. Tvärtom!

För att återgå till barnkonventionen, som vi nyss talade om, var det så att redan tanken på att vi skulle skapa den och hela processen fram till det den skapades faktiskt innebar att man stärkte barnens situation. Jag kan inte förstå varför det skulle vara annorlunda i det här fallet.

Jag tycker att all erfarenhet pekar i motsatt riktning, att kravet på en ny konvention skulle vara ett oerhört betydelsefullt redskap för det konkreta arbetet att förbättra kvinnors situation i krig och konflikter.

Anf. 44 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Herr talman! Jag vet inte om jag har så mycket mer att tillägga. Vi har ganska utförligt avhandlat interpellationerna. Jag tror att Annika Åhnberg och jag kan vara överens om att det skulle vara förödande om krigsförbrytarna började göra gällande att de här vedervärdiga brotten inte ryms under den konvention som i dag finns. Något sådant skulle väl ändå vara till förfång för oss alla.

Det kunde kanske vara intressant att citera ur de texter som har tagits upp här, men jag tror att alla är väl förtrogna med dem.

Min uppfattning är alltså – och jag tycker jag har stöd av de texter som finns – att våldtäkt är krigsförbrytelse och skall betraktas som krigsförbrytelse och ingenting annat.

Överläggningen var härmed avslutad.

6 § Svar på interpellation 1992/93:134 om Volvos fabrik i Kalmar m.m.

Anf. 45 Näringsminister PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Agne Hansson har frågat mig dels om regeringen avser att vidta åtgärder som innebär att en nedläggning förhindras av Volvos bästa och modernaste industrienhet i Kalmar framför andra fabriksenheter, dels om vilka åtgärder i övrigt som regeringen är beredd att vidta för att Sverige, med utgångspunkt från Volvo som ledande svenskt biltillverkningsföretag, skall behålla och utveckla sin tätposition som ett föregångsland vad gäller avancerat tänkande och effektiv, kvalificerad industriproduktion.

De frågor som Agne Hansson väcker bör enligt min uppfattning sättas in i ett större sammanhang. Volvos nedläggningsbeslut är tyvärr bara ett av många symtom på den industrikris som Sverige i dag upplever, vilket sätter djupa spår hos både enskilda och företag. Det är en kris som har skapats genom 25 års långsamma och stegvisa försämringar av vårt närings- och företagarklimat.

Den internationella lågkonjunkturen har gjort våra problem akuta och förstärkt de underliggande utslagningsmekanismerna. Vi måste nu inrikta all

kraft på att bygga upp ett konkurrenskraftigt näringsklimat i vilket hela näringslivets förnyelse och utveckling kan stimuleras. Ett sådant arbete kommer att ta tid och kräva både tålamod och stora uppoffringar av oss alla. Det gäller inte bara enstaka företag och branscher, utan även stora delar av vårt näringsliv.

En stram finanspolitik som minskar de offentliga utgifterna och avvecklar budgetunderskottet ger förutsättningar för låg inflation och låga räntor. En sådan politik är därför den viktigaste förutsättningen för stimulans av tillväxt i såväl hemmamarknad som export.

Därutöver har regeringen en offensiv näringspolitik för att skapa goda betingelser för långsiktig tillväxt. Denna politik är generell till sin inriktning och går ut på både att skapa ett omvandlingstryck, som sätter press på företagen, och att stärka de drivkrafter som stimulerar företag och anställda att utveckla verksamhet och att sträva efter ökad produktivitet.

Jag skall här bara nämna några exempel på denna politik. De små- och medelstora företagen ges bättre förutsättningar för tillväxt genom bl.a. skattelättnader, satsningar på riskkapital och regelförenklingar. Vi ökar konkurrensen i hela ekonomin och vidgar fältet för nyföretagande genom bl.a. den nya konkurrenslagen, upphandlingslagen för kommunala bolag och avregleringar. Vi privatiserar de statliga företagen och ger dem mer aktiva ägare. Det sker en satsning på kompetensutveckling, industrirelevant forskning och investeringar i infrastruktur för att därigenom höja den nationella tillväxtkraften på längre sikt.

Sverige skall inte bli ett låglöneland. För att behålla och utveckla vår standard och klara sysselsättningen i framtiden, måste våra höga löner motsvaras av en hög kompetens. Vår ambition är att utveckla Sverige till ett av Europas ledande länder i fråga om industriell kompetens genom bättre och mer utbildning inom universitet och högskolor och i våra ordinarie skolor.

Skattelättnaderna för industrin och den deprecierade kronan kommer att förbättra konkurrenskraften för svensk exportindustri med mellan 25 och 30 %. Denna konkurrensfördel måste vi nu se till att behålla genom sådana allmänna åtgärder som jag här har redovisat.

Jag besökte nyligen Volvos Kalmarfabrik för att samtala med företagsledningen och representanter för de anställda. Mitt och regeringens budskap är att vi är beredda att medverka till att finna konstruktiva lösningar inom ramen för vad som överensstämmer med näringspolitikens långsiktiga inriktning och karaktär. Det måste alltid vara de enskilda företagens ansvar att genomföra strukturomvandlingar enligt sina egna beslut och prioriteringar samt att därvid tillvarata goda erfarenheter. Vi deltar gärna i en diskussion om hur detta bäst kan göras, också i enskilda fall som detta.

Anf. 46 AGNE HANSSON (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka näringsministern för svaret.

Nedläggningen av Volvos fabrik i Kalmar är en mycket allvarlig fråga sett ur regionalpolitisk synpunkt, men också ur industripolitiskt perspektiv, eftersom fabriken i Kalmar, jämte den i Uddevalla, är den industriellt mest utvecklade tillverkningsenhet som Volvo har.

Jag delar näringsministerns uppfattning om orsakerna till den industriella

Prot. 1992/93:111
17 maj 1993

*Svar på
interpellationer*

nedgången och den generella inriktningen av näringspolitiken som uttrycks i svaret. Näringsministern nämner i sitt svar en rad allmänna åtgärder som genomförts och skall genomföras och som är viktiga för att stärka Sverige som ledande industrination.

Av svaret framgår att regeringen har en uttalad ambition när det gäller att utveckla en hög industriell kompetens. Det är i det perspektivet nedläggningen av Volvo Kalmarverken och Volvos omstruktureringsbeslut är intressant och får betydelse för våra möjligheter att nå denna internationella tätposition. Många, för att inte säga en enig omvärld, ser nedläggningen av Kalmarverken och ett bibehållande av Torslandaverken som ett klart steg tillbaka i industriell utveckling.

Kvalificerad kunskap går förlorad när Kalmarfabriken läggs ned, sägs det rakt ut från forskare. När företagsledningar och forskare skall skissa på vad som är möjligt inför framtiden eller söka exempel på den bästa produktionsmodellen, då går man i dag till Kalmaranläggningen. Kalmartänkande har nämligen inneburit en konkurrensfördel för dem som infört detta.

Nu har Volvo beslutat lägga ner denna mönsterenhet och koncentrera produktionen till den ursprungliga och inte alls så tekniskt utvecklade anläggningen i Torslanda.

Det är klart att ett sådant beslut väcker internationell uppmärksamhet. Eftersom det har väckt denna uppståndelse kommer också Volvoledningens beslut att bli en belastning för oss i Sverige när vi i enlighet med regeringens ambitioner vill utveckla vårt land till en ledande industrination i världen. Det finns t.o.m. internationella forskare och även andra som tolkat detta beslut som en signal om att man i Sverige i framtiden inte räknar med någon biltillverkning över huvud taget.

Detta är naturligtvis oroande. Det borde oroas också näringsministern. Jag vill fråga: Är det så illa att vi i framtiden inte skall ha någon bilindustri i Sverige?

I så fall borde regeringen enligt min uppfattning söka förmå Volvoledningen att ompröva sitt nedläggningsbeslut när det gäller Volvo Kalmarverken. Är regeringen beredd att göra det? Det framgår inte av svaret. Det borde vara en naturlig åtgärd, eftersom Volvos omstruktureringsbeslut klart går emot regeringens industripolitiska ambition och strävan.

Jag noterar att det enligt svaret finns en vilja och en beredskap från regeringens och näringsministerns sida att medverka till konstruktiva lösningar inom ramen för regeringens långsiktiga industripolitiska inriktning och karaktär. Även beträffande Volvo och Kalmarverken är regeringen beredd att delta i diskussioner om hur detta bäst kan göras.

Det är bra, och det kanske kan lugna en del. Med en välvillig tolkning är svaret positivt ur Kalmarenhetens synpunkt. Regeringen är beredd att medverka till en lösning, men det framgår inte närmare hur.

Jag delar inte näringsministerns uppfattning att det i alla lägen enbart är det enskilda företags ansvar att genomföra strukturuomvandlingar enligt sina egna bedömanden och beslut. Här har vi ett dominerande företag och ett beslut som får konsekvenser för landets industripolitiska ambitioner. Då måste en regering kunna ingripa.

Det logiska är då att kräva av Volvoledningen att beslutet om nedläggning

av Kalmarenheten omprövas. Frågan kvarstår om näringsministern är beredd att förmå Volvoledningen att ompröva sitt beslut.

Prot. 1992/93:111
17 maj 1993

Anf. 47 BENG T KRONBLAD (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka näringsministern för möjligheten att här under några minuter samtala om Volvo Kalmarverken. Det är en industri som är mycket viktig för regionen, viktig för landet, och som jag ser det ett av de modernaste industriprojekt som vi har i Sverige.

Industriministern säger i sitt svar att nedläggningen av Volvo Kalmarverken beror på att Sverige inte haft ett näringsklimat där förnyelse och utveckling stimulerats, vilket har resulterat i ett lågt omvandlingstryck. Detta skulle speciellt ha gällt de senaste 25 åren.

Jag konstaterar att vi under den här perioden haft olika regeringar, varav borgerliga regeringar haft 35 % av regeringsansvaret. Det har varit hög inflation och växande underskott, som ministern också säger i sitt svar.

Sverige är i dag inget höglöneland, och kapitalskatterna är låga. Genom nedskrivningen av den svenska kronan har vi ett gynnsamt konkurrensläge.

Volvo Kalmarverken är en föregångare som arbetsplats beträffande omvandlingstryck inom områden som kvalitet, leveransprecision och ekonomi.

Kvaliteten på de produkter som lämnar Volvo Kalmarverken har sedan flera år givits högsta prioritet. Genom verksamhetsutveckling med ständigt nya förändringar och förbättringsmål har mycket goda resultat uppnåtts inom alla områden.

Ett av kvalitetsmålen är att antalet kundanmärkningar på en levererad ny bil minskas. Undersökningar visar att världsklassnivån här är 100 fel per 100 bilar, dvs. 1 fel per bil. Genomsnittet för japanska bilar är 120 fel per 100 bilar. Bilar byggda vid Volvo Kalmarverken har 64 fel per 100 bilar.

Samtidigt har tiden för att bygga en ny Volvo 960 minskat från 73 till 48 timmar under de senaste 15 månaderna.

Herr talman! Dessa goda resultat har uppnåtts genom fabriken utformning och den grunda arbetsorganisation som i dag präglar produktionsprocessen.

Flera forskare har i sina rapporter understrukit att Volvo Kalmarverken på flera områden – ekonomiskt, tekniskt, miljömässigt och produktionsmässigt – befinner sig i världstoppen. Produktiviteten har enligt forskarrapporter ökat med 35 %, samtidigt som nedgången för arbetsskador och sjukfrånvaro är markant.

Mot den bakgrunden är det svårt att förstå och att samtidigt acceptera att en produktionsenhet inte ges möjlighet att fortsätta på den väg som innebär att de mål som satts upp mer än väl har kunnat uppnås.

En nedläggning av Volvo Kalmarverken skulle vara förödande för sysselsättningen också bland alla underleverantörer och dem som arbetar med kring servicen samt för den allmänna kompetensen i regionen.

Herr talman! Den 12 november 1992 efterlyste jag åtgärder från regerings och arbetsmarknadsministrers sida. Jag fick då svaret att det pågick överläggningar mellan regeringen och Volvo. Nu säger näringsministern att regeringen är beredd att medverka när det gäller att finna konstruktiva lösningar.

*Svar på
interpellationer*

Mina frågor i dag till näringsministern är:

1. Vilka lösningar har hittills framkommit sedan debatten den 12 november 1992?
2. Vad har regeringen gjort konkret för att produktionen skall kunna fortsätta vid Volvo Kalmarverken?
3. Är regeringen beredd att ge stöd genom exempelvis krediter, om vi från regionen kan presentera konkreta industriella framtidsprojekt?

Anf. 48 Näringsminister PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Jag förstår så väl de problem som dyker upp i Kalmar med anledning av varslet om en nedläggning av Volvo Kalmarverken. Det är naturligtvis en mycket stor påfrestning för de anställda och deras anhöriga samt för regionen som helhet.

Det råder inget tvivel om att vi för närvarande genomgår en mycket smärtsam omvandling av hela den europeiska bilindustrin. Det gör att monterings-tiderna för en fabrik, t.ex. Kalmarverken, dramatiskt går ner per bil. Detta innebär att monteringskapaciteten i fråga om antalet anläggningar minskar.

Jag har själv vid mitt besök hos Kalmarverken väl kunnat se de utomordentligt goda förbättringar som gjorts där. Det finns ingen anledning att betvivla kvaliteten och kvalitetsutvecklingen vid Volvo Kalmarverken.

Men ytterst måste det ändå vara Volvos ledning och representanter i styrelsen för såväl fack som ägare som avgör vad som är bäst för Volvo och för Volvos långsiktiga överlevnad som biltillverkare. Det kan aldrig föreskrivas av andra som inte är ägare och som därmed heller icke tar ansvaret fullt ut för själva Volvo.

Jag är övertygad om att Volvos ledning kommer att göra vad som på den ankommer – dvs. att man försöker klara sysselsättningen och tillverkningen i Kalmar, om detta är förenligt med Volvos långsiktiga strategi och möjligheter att kvarstå som biltillverkare.

När det sedan gäller möjligheterna att hitta lösningar i just Kalmar är vi självfallet beredda, och det har vi även markerat vid besöket nere i Kalmar, att diskutera, pröva och undersöka vilka åtgärder som kan behöva vidtas för att det skall gå att hjälpa till vid en omställning om en sådan blir aktuell vid en nedläggning.

Vi är mycket öppna för förslag, idéer och tankar som dyker upp i Kalmar. Men det finns inga lösningar när det gäller att flytta tillverkningar eller företag med tanke på den ganska jämnt fördelade och omfattande arbetslösheten i större delen av landet. I stället måste det handla om nya konstruktiva förslag, och jag vet att en del sådana varit aktuella i Kalmar. Självfallet är vi beredda att seriöst pröva förslagen för att se vad vi kan bidra med när det gäller att finna en socialt acceptabel lösning.

Stöd med krediter och liknande får anstå tills man hunnit med att seriöst pröva förslagen. Vi är beredda att – inte minst med arbetsmarknadspolitiska och, i förekommande fall, med regionalpolitiska medel och andra åtgärder som kan behövas för att underlätta en omställning – göra vad som behövs.

När det gäller övriga delar av näringsklimatet noterar jag att vi redan har fått en ganska hygglig exportökning via den starka konkurrenskraftsförbätt-

ring som har skett, via en kraftig sänkning av beskattningen av produktionen och via förändringar av valutakurserna.

Dessutom gör vi nu mycket omfattande satsningar på industrirelevant forskning, inte minst på fordonsområdet, för att stärka den svenska industrins relativa konkurrenskraft gentemot utlandet. Det är en ny satsning som det inom kort förhoppningsvis skall fattas beslut om här i riksdagen och som redan har rönt en viss internationell uppmärksamhet.

Vi har också lagt fram programförslag om mycket stora satsningar på infrastrukturen beträffande vägar, järnvägar, telekommunikationer och flygplatser som syftar till att höja Sveriges nationella konkurrenskraft steg för steg under 90-talet.

Vidare gör vi betydande insatser när det gäller kompetensutveckling och teknikspridning för att ytterligare stärka konkurrenskraften och se till att den svenska industrin har ett näringsklimat som kan motivera nya satsningar i Sverige.

Det är därför som vi med viss tillfredsställelse ändå konstaterar att en viss hemtagning av produktion till Sverige redan är på gång från bl.a. Tyskland och Storbritannien. Vi hoppas att detta skall kunna bidra till att sysselsättningen stärks på utsatta orter, t.ex. i Kalmar, och vid de anläggningar som i dag är hotade.

Anf. 49 AGNE HANSSON (c):

Herr talman! Jag vill ännu en gång understryka hur viktigt det är med generella åtgärder och med den inriktning som regeringen har beträffande industri- och näringspolitiken.

Det är dock just i det perspektivet som det här enskilda Volvofallet är ett störande moment. Det kan också vara ett hinder på vägen mot en utveckling. Det är sådant här som gör att jag mera inriktar debatten mot framtiden och mot vad regeringen *tänker* göra än mot vad regeringen har gjort. Den utveckling som vi haft har ju varit en utveckling bakåt.

Jag förstår så väl näringsministern när han säger att det är nödvändigt för ett företag som Volvo att tänka om och att dra ner i en så här svår situation. Det är bra och positivt att så sker, för annars skulle man inte ha någon framtid. Men det är just sättet på vilket detta sker – jag tänker då på prioriteringarna – som gör att vi i Kalmar, och tydligen också väldigt många forskare internationellt, blir fundersamma.

Det som är bäst för Volvo borde vara det bästa för landet. Men det kan naturligtvis vara så att t.ex. traditionsbundenhet gör att man väljer att satsa på moderfabriken, trots att den inte är så industriellt utvecklad. Detta kan alltså få konsekvenser som inte är bra vare sig för landet eller för utvecklingen av den här strategin. Staten satsar pengar på regionalpolitik, näringspolitik osv., och det kostar naturligtvis en del. Det är ju kostsamt för företaget att utveckla så att man kommer i kapp i fråga om den kapacitet och effektivitet som finns i Kalmar.

Det finns alltså även många ekonomiska och företagsekonomiska argument att rikta mot ett sådant här beslut. Jag ger mig inte, herr näringsminister, förrän den bästa och effektivaste enskilda åtgärden vidtagits, i linje med

Prot. 1992/93:111
17 maj 1993

*Svar på
interpellationer*

regeringens långsiktiga näringspolitiska strävanden. Det handlar då om krav på en omprövning av Volvos beslut.

Anf. 50 BENGT KRONBLAD (s):

Herr talman! Industriministern säger att ägarna själva måste bestämma. Självfallet ligger det en hel del i det. Man måste ju kunna få avkastning på investerat kapital osv. Men det måste ändå finnas en helhetssyn i de här olika frågorna. Jag vill peka på tre områden.

Det första området gäller det stöd som Volvokoncernen som helhet har fått från samhället avseende olika delar – det gäller såväl Kalmar som andra områden – för att kunna utveckla sitt bilföretag. Där har man också lyckats, tycker jag, på ett mycket framgångsrikt sätt. Det har både jag och Agne Hansson visat på. Det gäller då intern dokumentation som Volvokoncernen tagit fram och dokumentation från forskare.

Eftersom man kan notera framgång bl.a. där samhället i olika delar har ställt upp, vill jag gärna se att regeringen i sin helhetssyn också tar fram exempelvis detta med stöden.

Det andra området gäller det arbete på satsningar som för en kort tid sedan blev färdigt. Det gäller då järnvägsutvecklingen och Kust-till-kust-banan. Samhället har gjort en mycket stor insats för att skapa en högmodern järnväg, och Volvo är en av de största nyttjarna genom att stora volymer transporteras på Kust-till-kust-banan mellan Kalmar och Göteborg t.ex.

Jag ser mycket allvarligt på den risk som finns vad gäller den framtida finansieringen av Kust-till-kust-banan. Den finansieringen kan nämligen komma i farozonen om inte det nyttjande som Volvo i dag står för gäller också i framtiden. Därför ser jag också i det avseendet regeringen som en ansvarsfunktion när det gäller helheten.

Det tredje området, och här vill jag gärna höra en kommentar från Per Westerberg, gäller den diskussion som regeringen för ute i världen beträffande exportmöjligheterna. Förra veckan träffade jag några i Volvoledningen. I betraktande av de senaste siffrorna över exporten inte minst till Kina och f.d. Sovjet – Ryssland osv. – noteras kraftigt ökade tillgångar när det gäller just köp av Volvobilar.

Återigen vill jag därför fråga: Vilka konkreta åtgärder tänker regeringen vidta för att Kalmarverken skall kunna finnas kvar även fortsättningsvis?

Inom Volvokoncernen, speciellt i fråga om Göteborg och Torslandaverken, har flera miljoner kronor via Länsarbetsnämnden och länsstyrelsen ställts till förfogande avseende kompetens- och vidareutveckling. Är näringsministern beredd att i positiv anda medverka till att de som i dag är anställda vid Volvo Kalmarverken delges samma möjligheter?

Anf. 51 Näringsminister PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Först vill jag säga – vilket framhålls också av de två deltagarna i den här interpellationsdebatten – att det är de generella åtgärderna som är av central betydelse för att svenskt näringsliv skall kunna expandera och därmed bli långsiktigt konkurrenskraftigt.

Insatserna just beträffande industrirelevant forskning, inte minst på fordonssidan, har ju tidigare i stor utsträckning lyst med sin frånvaro. Det är nu

som nya program kan tas fram, och jag har all anledning att tro att det kommer att stärka den svenska fordonsindustrin.

Även teknikspridningen och satsningarna på en mycket kraftig kompetensutveckling kommer att vara betydande.

Men en regering kan inte ta över ett bolags ansvar för beslutet om en anläggning skall finnas kvar eller ej. Dess värre finns det enligt vad jag har förstått en betydande överkapacitet inom Volvos monteringsverkstäder och en krympning måste ske. Var denna görs effektivast och bäst ur Volvos synvinkel och med hänsyn till Volvos förmåga och möjligheter att överleva och ånyo bli en framgångsrik biltillverkare måste dess styrelse, dess ledning och dess personalföreträdare avgöra. Vi kan knappast göra någon form av överprövning och försöka förhindra en nedläggning mot bolagets och de centrala fackliga organisationernas vilja, om dessa anser att en fortsatt produktion i Kalmar inte är förenlig med Volvos långsiktiga intressen.

Jag har ingen anledning att ställa Volvo Kalmarverken mot Volvo Torslandaverken. Den smärtsamma utvärderingen måste göras internt inom bolaget. Däremot har vi, som jag redan har påpekat, vidtagit en lång rad åtgärder – de gäller kompetensutveckling, forskning, allmän konkurrenskraft och skattetryck på produktionen – som stärker förutsättningarna att tillverka bilar i Sverige och som bör kunna öka förutsättningarna för fortsatt produktion även i Kalmar. Om detta kommer att bli fallet eller ej – om vi får se en fortsättning i Kalmar eller ej – får vi se i framtiden. Vi är beredda att mycket noga pröva alla alternativ och alla förutsättningar som dyker upp, för att vid behov möjliggöra en omvandling där på ett socialt acceptabelt sätt.

När det gäller det stöd som Volvo tidigare har fått i olika former vill jag säga att det har försetts med regler och krav på bolaget. Det är med utgångspunkt från de reglerna och kraven som stödet måste utvärderas. Principen att ingångna avtal skall följas gäller fortfarande. Men rättssäkerheten kräver också att det är de krav som uppställdes i samband med att stödet beviljades som skall följas och inte någonting utöver detta. I övrigt måste ordinarie villkor och ordinarie relationer mellan regering och företag vara den spelplan som vi rör oss på.

Vi kommer att anstränga oss för att gjorda investeringar i Volvo Kalmarverken och i infrastrukturen runt Kalmar även i fortsättningen skall kunna utnyttjas och ge avkastning. Vi har i dag ingen anledning att gå in med konkreta åtgärder. Vi avvaktar utvärderingen och resultatet av den diskussion som förs mellan den lokala företagsledningen, kommunen och de anställdas organisationer plus Volvos ledning. Det finns all anledning att vänta och se vilka konstruktiva idéer och tankar som där föds.

Anf. 52 AGNE HANSSON (c):

Herr talman! Självfallet har de generella åtgärderna stor betydelse, men det hjälper ju inte Kalmarverket i det enskilda fallet. Det krävs i ett sådant perspektiv naturligtvis också betydligt mer av infrastrukturella satsningar, inte minst i Kalmarregionen. Men det hjälper ändå inte Kalmarverken i detta enskilda fall.

Självfallet kan en regering inte gå in och ta över ett företags beslutsfattande. Det måste företaget självt stå för. Men man kan naturligtvis ta upp en

Prot. 1992/93:111
17 maj 1993

*Svar på
interpellationer*

diskussion med ledningen för att påverka inriktningen av en omstrukturerings. Jag tycker att det finns en rad argument som talar för det, mot bakgrund av de krav som nationen kan ställa på ett så stort företag med hänsyn till det stöd som företaget har fått i olika sammanhang. Inte minst med tanke på att det här får en sådan betydelse för industripolitikens utveckling här i landet finns det, som jag tidigare har framhållit, motiv att ta upp sådana diskussioner med ett företag.

Jag vill än en gång fråga industriministern om han har tagit upp diskussioner med Volvoledningen – eller om han är beredd att göra det – om de konsekvenser som inriktningen av beslutet uppenbarligen får. Eftersom Volvo är så välkänt internationellt har den här industriutvecklingen naturligtvis stor betydelse.

Självfallet är jag tacksam för de besked i övrigt som näringsministern här lämnade, även om jag fortfarande vägrar att acceptera att man skall lägga ned Volvoenheten som biltillverkning. Men om det skall ske finns det anledning till lång framförhållning från samhällets och regeringens sida – inte minst därför har jag ställt min interpellation nu. Även om näringsministern inte tycker att man nu skall gå in med konkreta åtgärder finns det här en kompetens och effektivitet, som Bengt Kronblad har redovisat i siffror och som man måste ta till vara i framtiden, även om det inte skulle ske biltillverkning i Kalmar. Det är då viktigt att man redan nu utvecklar en alternativ strategi för att på annat sätt ta till vara den kompetens som finns och göra Sverige till den främsta industrinationen. Vilka åtgärder är näringsministern beredd att vidta i det syftet?

Anf. 53 BENGT KRONBLAD (s):

Herr talman! Det finns en överkapacitet i Volvo och i bilindustrin, säger näringsministern. I den överkapacitetens anda har det diskuterats nedläggningar. Uddevalla är ju en av de anläggningar som nu har lagts ned. Det faktum att kapaciteten alltså har minskat och att exporten av bilprodukter från landet till nya marknader har ökat borde göra det intressant för en näringsminister, som skall ha helhetsansvaret för den industriella utvecklingen, att föra en diskussion om Volvos framtid.

Om vi avindustrialiserar landet mer än vad som har skett under den senaste tiden kommer inte Sverige som nation att i framtiden klara sig med den levnadsstandard som vi alla önskar att vi skall ha här i landet. Med den utgångspunkten bör man fundera på delar av de svar som näringsministern har gett: Vi ökar konkurrensen i hela ekonomin och vidgar fältet för nyföretagandet. Det är riktigt att det kan göras på det sättet, men om vi samtidigt accepterar nedläggningar är det svårt att bibehålla den industriella teknik och de volymer av leveranser som vi behöver, speciellt om man börjar med att lägga ned där vi hävdar oss mycket gott på den internationella marknaden.

Jag hävdar inte att man skall hålla gammal industri under armarna – jag delar uppfattningen att man skall ha ett omvandlingstryck. Men jag anser att man börjar i fel ände när man börjar med det här företaget. Det är därför jag anser att det skulle vara intressant att pröva – och det gör ministern, som

jag tolkar det – att i positiv anda föra en diskussion om att få till stånd en utveckling av bilindustrin för Sverige.

Jag vägrar att acceptera att man lägger ned Volvo Kalmarverken utan att man också har en totalanalys och utan att regeringen med utgångspunkt i sitt ansvar för helheten deltar i en diskussion för att försöka bibehålla ett Volvo Kalmarverken med hög kompetens och för att säkra en framtida utveckling också i regionen, herr näringsminister.

Prot. 1992/93:111
17 maj 1993

*Svar på
interpellationer*

Anf. 54 Näringsminister PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Som jag sade genomgår bilindustrin i Europa och Sverige utomordentligt stora strukturella förändringar. Monteringstiderna per bil minskar drastiskt; det är fråga om hälften, kanske ned till en tredjedel, av monterings tiden i förhållande till vad som tidigare gällde.

Monteringen blir dessutom mer mekaniserad. Man övergår till flera skift per anläggning, vilket innebär att en monteringsanläggning kan producera mångdubbelt fler bilar än tidigare.

Detta innebär smärtsamma omställningar, inte bara i Sverige, utan i USA, Japan och Centraleuropa. Men under de här smärtsamma omställningarna måste man själv värdera vilka anläggningar som är mest konkurrenskraftiga och som har störst förutsättningar att kunna trygga resp. företags framtid.

Jag är icke kompetent att utvärdera om det är Volvo Torslandaverken eller Volvo Kalmarverken som skall vara den kvarvarande monteringsfabriken i Sverige. Det måste vara upp till Volvo att göra det.

Däremot kan jag påverka det klimat som de har att arbeta i här i Sverige. Vi har nu via en rad åtgärder på skatte- och valutakursområdena förändrat deras konkurrenskraft högst dramatiskt. Vi genomför det program och de åtgärder som man har begärt när det gäller industrirelevant forskning, bl.a. på fordonsområdet, för att på det sättet stärka deras nationella konkurrenskraft för produktion här i Sverige.

Vi genomför mycket omfattande insatser just beträffande kompetensutvecklingen, även som arbetsmarknadspolitisk kompetensutveckling, för att stärka arbetskraftens relativa konkurrenskraft och därmed förutsättningarna att bibehålla produktion i landet.

Vi vidtar en lång rad åtgärder för att råda bot på den avindustrialisering som vi har sett tecken på i Sverige under en lång följd av år och som måste brytas. Det är för att vi skall få en växande industriell sektor som åtgärderna är så stora och så omfattande. Det är inte antingen eller när det gäller satsning på små och nya företag och satsningar på befintlig industri. Det är både och vi måste göra betydande insatser för.

Vi avser att fullfölja programmet för att stärka Sveriges nationella konkurrenskraft och det industripolitiska klimatet i landet. Vi avser att fullfölja diskussionerna med Volvo, med Kalmar kommun och med de personalrepresentanter som finns vid anläggningen nere i Kalmar, för att se vad som kan och vad som bör göras och vilka möjligheter som finns för att underlätta de omställningar som kan komma att bli aktuella.

Överläggningen var härmed avslutad.

7 § Svar på interpellation 1992/93:137 om privatisering av statliga företag

Anf. 55 Näringsminister PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Simon Liliedahl har frågat mig om regeringen avser att, trots Socialdemokraternas öppett deklarerade motstånd och eventuellt bindande överenskommelser i krispaketen, återuppta sin i proposition klart definierade politik att privatisera ytterligare 34 företag.

Låt mig inledningsvis få korrigera och komplettera Simon Liliedahls påstående att regeringens planer att privatisera 35 statligt ägda företag skulle ha gått i stå, med undantag för privatiseringen av SSAB våren 1992.

I årets budgetproposition (prop. 1992/93:100, bil. 13) lämnade jag en redogörelse för de uppnådda resultaten i privatiseringsprogrammet under år 1992. Utöver SSAB har staten sålt sitt femtioprocentiga aktieinnehav i Svalöf AB, minskat sitt aktieinnehav i Svensk Avfallskonvertering AB, Sakab, från 96 % till 9,9 % samt aktieinnehavet i Nordiska Satellitaktiebolaget, NSAB, från 100 % till 15 %.

Därutöver har ett par mindre verksamheter i myndighetsform sålts till privata köpare.

Att Simon Liliedahl nämner endast privatiseringen av SSAB kan kanske bero på att det är det hittills enda exemplet på en genomförd bred ägarspridning, som erbjudits anställda, allmänhet och aktiemarknad.

Den 28 april tillkännagav jag planerna för nästa breda ägarspridning bland de statliga företagen, som förmodligen blir den största enskilda privatiseringen hittills. Allmänhet, anställda och övriga investerare erbjuds att under perioden 17 maj–4 juni teckna aktier i Celsius Industrier AB. När Celsiusaktien enligt planerna skall börsnoteras den 23 juni, beräknas ca 75 % av aktierna ha förvärvats av privatpersoner och investerare.

Som torde framgå av min redogörelse, har regeringens privatiseringsprogram ingalunda gått i stå. Men givetvis har takten i genomförandet påverkats av de allmänna ekonomiska förutsättningarna.

Som angavs i regeringens privatiseringsproposition (prop. 1991/92:69), måste tidpunkten för genomförande av varje privatiseringsprojekt väljas med omsorg. Hänsyn måste tas till bl.a. riskkapitalmarknaden samt förutsättningarna att erhålla ett marknadsmässigt pris vid en kommersiellt riktigt vald tidpunkt.

Simon Liliedahl ger i sin interpellation uttryck för förmodandet att privatiseringsprogrammet försenats på grund av överenskommelsen med Socialdemokraterna under hösten 1992 om moratorium i samband med krispaketen.

Det tillfälliga uppehåll för privatiseringen av statliga företag som parterna då enades om formulerades på följande sätt:

”Moratorium införs i princip för försäljning av statliga företag och fastigheter. Detta hindrar inte omstruktureringar i de fall där sådana är lämpliga och nödvändiga. En marknadsmässig bedömning görs av de fortsatta möjligheterna till spridning av ägandet. Eventuell försäljning skall föregås av samråd mellan regeringen och socialdemokraterna.”

I det nu aktuella fallet med Celsius Industrier har regeringen, efter att ha

inhämtat yttrande från Privatiseringskommissionen, gjort en marknadsmässig bedömning av förutsättningarna, helt i enlighet med de överväganden som angavs i propositionen, och som jag nyss nämnt. Regeringen har vidare samrått med Socialdemokraterna i enlighet med överenskommelsen från i höstas.

Regeringen har därefter fattat sitt beslut, grundat på den helt övervägande bedömningen att det är bra för staten och företaget att nu genomföra denna privatisering, samt att det kan ske utan men för andra intressen.

Även i fortsättningen avser regeringen att genomföra privatiseringsprogrammet i den takt och den omfattning som det är marknadsmässigt möjligt.

Förste vice talmannen medgav att Bengt Dalström fick delta i överläggningen i stället för interpellanten.

Anf. 56 BENGT DALSTRÖM (nyd):

Herr talman! Jag tackar Per Westerberg för svaret som i och för sig inte innehöll någon uppseendeväckande information om de genomförda privatiseringarna eller om vad vi kan vänta oss i fortsättningen med anknytning till regeringens tidigare proposition i frågan.

Jag tvekar inte i min uppfattning om regeringens positiva inställning till fortsatta privatiseringar, som näringsministern sammanfattningsvis framförde i svaret på interpellationen med formuleringen: "Även i fortsättningen avser regeringen att genomföra privatiseringsprogrammet i den takt och omfattning som det är marknadsmässigt möjligt." Det är en intressant formulering. Det finns ingen politisk värdering i den.

Så långt är allt gott och väl med andra ord. Men sedan har vi den politiska aspekten på privatiseringsprocessen. Anser sig näringsministern fortsättningsvis bunden av överenskommelsen om samråd med Socialdemokraterna om partiet skulle motsätta sig nya regeringsförslag och därmed bromsa fortsatta privatiseringssträvanden?

Det föreligger inget tvivel om att det finns en säker majoritet här i riksdagen som är beredd att stödja en fortsatt privatisering i en takt som inte Socialdemokraterna kan påverka.

Anf. 57 Näringsminister PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Nej, det är ingen uppseendeväckande information som lämnas i interpellationssvaret. Vi fortsätter den politik som slogs fast i och med riksdagsbeslutet hösten 1991.

Vi genomför privatiseringen i den takt det marknadsmässigt är möjligt, vilket också står i den propositionen och som man kan säga ytterligare underströks i den uppgörelse som gjordes mellan Socialdemokraterna och sittande regering i höstas.

Där står att vi skall ha samråd innan någonting sker. Vi är av den principiella uppfattningen att det finns all anledning att ha samråd, att efterhöra kloka ståndpunkter och synpunkter. Vi har dock fortfarande regeringsansvaret och skall därför självfallet som regering fatta de erforderliga besluten efter det att samrådet är genomfört och efter det att hänsyn tagits till de olika krav som riksdagsbeslutet från december 1991 medför.

Prot. 1992/93:111
17 maj 1993

*Svar på
interpellationer*

Enligt min uppfattning kommer därmed privatiseringsprogrammet att fullföljas. Det kommer inte att innebära att man försäljer ett mycket stort antal företag på kort tid. Men så står det heller inte i propositionen. Det står i propositionen att det skall vara en ganska systematisk, långsiktig privatisering, för att på det sättet bibehålla utrymme på riskkapitalmarknaden samtidigt som vi kan tillse att vi skapar bra förutsättningar för varje enskilt företag. Vår uppfattning är att en privatisering skall ge varje enskilt företag en starkare ställning efter privatiseringen än det hade före.

Anf. 58 BENGT DALSTRÖM (nyd):

Herr talman! Jag tackar för det klarläggandet och konstaterar självfallet att man skall hålla en överenskommelse. Man har förbundit sig till ett samråd.

Men samtidigt tolkar jag ministrarnas uttalande på det viset, att genom att man har genomfört ett samråd i en aktuell privatiseringsfråga och fått de synpunkter som det partiet kan lägga på det aktuella projektet har regeringen sedan sin handlingsfrihet att fatta beslut om nya privatiseringar i den takt som man marknadsmässigt bedömer som lämplig.

Anf. 59 Näringsminister PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Det är korrekt så till vida att vi håller de samråd som den ingångna uppgörelsen kräver. När det gäller OK Petroleum har vi enats om att staten bör kliva ur sitt ägande och att en privatisering skall genomföras. När det gäller Celsius Industrier har oenighet rått om endast en sak. Det är tidpunkten för privatiseringen. Socialdemokraterna framför tvivel på att det nu är rätt tidpunkt med tanke på läget på riskkapitalmarknaden.

Efter ett mycket stort antal kontakter med aktörer på riskkapitalmarknaden och med börschefen fann vi att vår bedömning var mycket klar, med mycket stort stöd från aktörerna på marknaden, att det snarast, med hänsyn till det mycket ringa antalet nyemissioner i vår, var ett mycket bra tillfälle att gå fram med en bred privatisering av Celsius Industrier. Vi fullföljde samrådet, men när det gällde valet av tidpunkten ansåg vi oss ha mycket goda skäl för att fullfölja vår grundläggande avsikt att gå fram denna vår.

Anf. 60 BENGT DALSTRÖM (nyd):

Herr talman! Jag tackar för detta klarläggande och ser fram emot fortsättningen i enlighet med den regeringsförklaring som ni en gång har avgivit när det gäller privatiseringsproblematiken.

Överläggningen var härmed avslutad.

8 § Svar på interpellation 1992/93:148 om sandsugningen utanför Falsterbonäset

Anf. 61 Näringsminister PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Per Stenmarck har frågat mig vilka åtgärder jag är beredd att, i samband med prövningen av fortsatt sandsugning utanför Falsterbonä-

set, vidta för att garantera att inte för stora förändringar av kustlinjen och bottenfaunan äger rum i området.

AB Glassand och Ahlsell Mineral AB har i en gemensam skrivelse i januari 1992 hos Sveriges geologiska undersökning (SGU) ansökt om förlängning av tiden för gällande tillstånd enligt kontinentalsockellagen för täkt av sand, grus och sten vid Västra Haken i Öresund i Vellinge kommun. Efter remiss har SGU i enlighet med 5 § kontinentalsockelförordningen överlämnat ärendet till regeringen för prövning.

Länsstyrelsen i Malmöhus län beslutade i september 1992 att inrätta Falssterbohalvöns havsområde i Vellinge kommun som naturreservat enligt 7 § naturvårdslagen för att skydda områdets stora natur- och kulturvärden. Reservatet innefattar bl.a. det nämnda täktområdet vid Västra Haken. Reservatbestämmelserna innehåller föreskrift om förbud att bedriva täktverksamhet i någon form. Förbudet syftar till att trygga ändamålet med reservatet.

De två företagen överklagade den del av länsstyrelsens beslut som avser förbud mot täktverksamhet.

Efter beredning i Miljö- och naturresursdepartementet avslog regeringen i beslut nu i torsdags överklagandet om förbud mot täktverksamhet inom det inrättade naturreservatet. Som en följd härav kom ansökningen om fortsatt täktverksamhet – som beretts i mitt departement – vid Västra Haken i konflikt med reservatbestämmelserna. Regeringen avslog därför samma dag Glassands och Ahlsell Minerals ansökan om fortsatt täktverksamhet vid Västra Haken.

Av vad jag nu sagt framgår att det numera råder förbud mot sandsugning inom det inrättade naturreservatet utanför Falsterbonäset. Det har därmed skapats garantier för att eventuella framtida förändringar av kustlinjen och bottenfaunan i området inte kommer att ha sin orsak i sandsugning inom det relativt vidsträckta naturreservatet.

Anf. 62 PER STENMARCK (m):

Herr talman! Om man under en följd av år har haft ett antal interpellations- och frågedebatter här i kammaren, har man också lärt sig att gradera det obligatoriska tacket till statsrådet som har avlämnat svaret. Jag skall gärna erkänna att tacket ibland är mer obligatoriskt än ärligt. I dag kan jag utan några som helst reservationer säga att jag är mycket nöjd med det svar som näringsministern har avlämnat. Det finns egentligen ingen anledning för mig att ställa några kompletterande frågor.

Jag har tagit upp den här frågan vid ett antal tillfällen under flera år och med statsråd från olika regeringar. Det är först nu som en regering är beredd att sätta stopp för verksamheten att bedriva s.k. sandsugning utanför Falsterbonäset. Det finner jag mycket glädjande.

I en frågedebatt med näringsministern för ungefär ett och ett halvt år sedan ville jag fästa regeringens uppmärksamhet på den historiska möjlighet som då hade uppkommit att få stopp på den här verksamheten och som bestod i att koncessionstiden just hade gått ut. Det är detta som regeringen nu har utnyttjat, och det ser jag som mycket positivt.

Genom det beslut som regeringen fattade i torsdags är sådan sandsugning inte längre tillåten. Regeringen har därmed avslagit två företags ansökningar

Prot. 1992/93:111
17 maj 1993

*Svar på
interpellationer*

att få bedriva täktverksamhet inom det havsområde runt Falsterbonäset som i enlighet med 7 § naturvårdslagen nu utgör naturreservat. Regeringens beslut är, som jag ser det, både logiskt och riktigt. Det följer reservatbestämmelserna. Avsikten är, vilket också framgår av näringsministerns svar, att skydda de mycket stora värden såväl för flora som för fauna som finns inom området. Inom området finns stora natur- och kulturvärden som förhoppningsvis nu kan räddas.

Jag lägger särskilt märke till att näringsministern säger i sitt svar: "Reservatbestämmelserna innehåller föreskrift om förbud att bedriva täktverksamhet i någon form." De tre sista orden finner jag särskilt glädjande.

Om det dessutom är så som flera experter med vetenskaplig inriktning i just den här disciplinen bedömer – och de finns inte minst vid Institutionen för teknisk vattenresurslära vid Lunds universitet – att det finns ett samband mellan sandsugningen och den mycket stora minskningen av sand längs stränderna under de senaste decennierna, kan beslutet också innebära stora fördelar för turism och rekreation.

Det här skapar den möjlighet som jag tror är viktig i sammanhanget, nämligen att genom ett flerårigt stopp ge naturen en chans att läka de uppkomna skadorna. Det skapar också en unik möjlighet att verkligen undersöka om det finns något samband mellan skadorna och den sandsugning som har bedrivits. Kontinuerlig undersökning under exempelvis en tioårsperiod bör kunna utröna detta eventuella samband.

Olika myndigheter har gjort olika bedömningar. Till grund för tidigare ställningstaganden har praktiskt taget enbart legat de yttranden som SGU gjort i sina bedömningar. Det är positivt i sammanhanget att regeringen i sin bedömning också har lyssnat till den övriga expertis som finns på området.

Jag ber än en gång att få tacka näringsministern.

Överläggningen var härmed avslutad.

9 § Bordläggning

Anmälades och bordlades

Konstitutionsutskottets betänkande

1992/93:KU34 Ändringar i lagen om radiosändningar av finländska televisionsprogram

Finansutskottets betänkande

1992/93:FiU24 Offentlig upphandling

Utrikesutskottets betänkanden

1992/93:UU13 Sydafrika

1992/93:UU19 Säkerhet och nedrustning

1992/93:UU26 Styrnings- och samarbetsformer i biståndet

1992/93:UU27 Uppskov med behandlingen av vissa ärenden

1992/93:UU32 Användningen av inkomna medel för biståndsverksamhet

Trafikutskottets betänkande

1992/93:TU36 Eurofima

Jordbruksutskottets betänkande

1992/93:JoU14 Riktlinjer för en kretsloppsanpassad samhällsutveckling

Arbetsmarknadsutskottets betänkande

1992/93:AU16 Avreglering av arbetsförmedlingsmonopolet

10 § Anmälan om frågor

Anmälades att följande frågor framställes

den 13 maj

1992/93:687 av *Margareta Gard* (m) till försvarsministern om sotningsmonopolet:

Kravet på ett upphävande av sotningsmonopolet har länge hävdats. Gjorda undersökningar visar att samband mellan bränder och sotning endast förekommer i de fall som fastbränsle används. Eftersom fastbränsleledning förekommer i begränsad omfattning kan inte monopolverksamheten försvaras ur brandsynpunkt.

Jag vill ställa följande fråga till försvarsministern:

Vilka åtgärder avser försvarsministern vidta för att avskaffa sotningsmonopolet?

1992/93:688 av *Sigrid Bolkéus* (s) till försvarsministern om inbrotten i militära förråd:

Vilka åtgärder har vidtagits för att förhindra inbrott i militära förråd?

1992/93:689 av *Sigrid Bolkéus* (s) till försvarsministern om säker förvaring av statens vapen:

I betänkande 1991/92:Fö12 har försvarsutskottet erfarit att överbefälhavaren arbetar för att anpassa gällande bestämmelser angående statens vapen till vapenlagen.

Innebär ordet anpassning att det kommer att ställas samma krav på säker förvaring av statens vapen som det görs av civila vapen?

Prot. 1992/93:111

17 maj 1993

1992/93:690 av *Kent Carlsson* (s) till utrikesministern om konflikten Israel–Palestina:

Utrikesministern har i flera sammanhang markerat vikten av att stödja de krafter i konflikten Israel–Palestina som eftersträvar fred och som stödjer den pågående fredsprocessen.

Jag vill därför fråga:

Vilka konkreta åtgärder är regeringen beredd att vidta för att stödja dessa krafter?

1992/93:691 av *Gullan Lindblad* (m) till statsrådet Bo Könberg om legitimation av naprapater:

Frågan om legitimation av naprapater har diskuterats länge i riksdagen, av Alternativkommittén (SOU 1989:60) och i Socialstyrelsen.

Senast i socialutskottets betänkande 1992/93:SoU1 uttalade utskottet att regeringen nu bör ta ställning till frågan om naprapater skall kunna legitimeras.

Vilka åtgärder avser stadsrådet vidta för att öppna möjlighet att legitimera naprapater?

1992/93:692 av *Magnus Persson* (s) till jordbruksministern om skogsrenskötseln:

I betänkandet 1992/93:BoU8 i anledning av samepropositionen (1992/93:32) behandlade bostadsutskottet med anledning av två motioner frågan om skogssamernas rättsliga ställning.

I betänkandet anges bl.a. följande. "Utskottet, som förutsätter att regeringen utan en riksdagens uttryckliga begäran därom överväger frågan om skogsrenskötselns villkor, utgår ifrån att frågan i lämpligt sammanhang redovisas för riksdagen i förening med eventuella förslag." Riksdagen beslutade den 15 december 1992 enligt utskottets hemställan.

Svenska Samernas Riksförbund (SSR) och skogssamebyarna har i en framställning till regeringen den 1 februari 1993 med hänvisning till riksdagens ovan återgivna ställningstagande påkallat att "den av riksdagen förutsetta utredningen nu måste komma till stånd utan tidsutdräkt".

På vilket sätt och vid vilken tidpunkt avser jordbruksministern att återkomma till riksdagen i frågan om skogssamernas rättsliga ställning och skogsrenskötselns villkor mot bakgrund av riksdagens beslut?

1992/93:693 av *Rune Evensson* (s) till kommunikationsministern om åtgärder för att förhindra skred i Göta älvdal:

För en månad sedan inträffade ett skred vid Agnesberg, varvid ett strandområde rasade ut i Göta älv. Detta skredområde måste nu säkras, älvfåran återställas och strandlinjen stabiliseras.

Åtgärder måste också vidtas för att förhindra ytterligare skred i älvdalen. Göta älvdalen är en av landets viktigaste trafikkorridorer. För att garantera

den framtida trafiken på såväl järnvägen, riksvägen som älven måste riskerna för skred elimineras.

I anledning av det inträffade vill jag ställa följande fråga:

Avser kommunikationsministern vidta åtgärder för att garantera den framtida trafiken i Göta älvdal?

1992/93:694 av *Birger Andersson* (c) till socialministern om principerna för lokalisering av nya myndigheter:

Riksdagen har när det gäller lokalisering av nya myndigheter vid flera tillfällen uttalat att det är viktigt att välja annan lokaliseringsort än Stockholm.

Statens institutionsstyrelse skall enligt regeringsbeslut förläggas till Stockholms kommun.

Med anledning härav vill jag fråga statsrådet:

I vilken utsträckning har socialministern följt och i vilken utsträckning kommer socialministern att följa riksdagens uttalade principer?

1992/93:695 av *Kent Carlsson* (s) till justitieministern om Säpos samarbete med Israels underrättelsetjänst:

Säkerhetspolisen har tidigare samarbetat med bl.a. Israels säkerhetstjänst i syfte att få information som kan vara till nytta i bekämpningen av internationell terrorism. Samarbetet bedrevs under en tid under namnet Kilowattgruppen. När samarbetet blev mer allmänt känt ändrades namnet och sekretessen kring detta skärptes.

Detta samarbete kan bl.a. leda till att palestinier som ansöker om asyl i Sverige får sina namn utlämnade till den israeliska säkerhetstjänsten. Inte minst med tanke på staten Israels allmänna inställning till PLO och den palestinska befrielsekampen verkar ett sådant förfarande olämpligt. Risken är uppenbar att den israeliska säkerhetstjänsten i sina informationer till Säpo kan komma att beteckna alla politiskt aktiva palestinier som ansöker om asyl här som "terrorister".

Jag vill därför fråga justitieminister Hellsvik om regeringen har givit Säpo tillstånd att bedriva denna form av samarbete?

1992/93:696 av *Kent Carlsson* (s) till kulturministern om regeringens inställning till kosovaalbanska flyktingar:

En stor grupp flyktingar från Kosova sökte under förra året skydd i Sverige. Många av dessa flyktingars ansökningar har nu behandlats, och den större delen flyktingar har inte beviljats asyl i Sverige. 10 000-tals kosovaalbaner väntar nu på att avvisas från Sverige.

Det finns nu många rapporter om att kosovaalbaner som utvisas från Sverige misshandlas, fräntas pass, utsätts för trakasserier och åläggs reseförbud av de serbiska myndigheterna vid återkomsten.

Jag vill därför fråga kulturministern om regeringen och de myndigheter som sköter asylprövningen kommer att förändra sin inställning till att nu utvisa kosovaalbaner?

1992/93:697 av *Kent Carlsson* (s) till kulturministern om regeringens inställning till algeriska flyktingar:

Amnesty International rapporterade för cirka två veckor sedan att övergreppen mot de mänskliga rättigheterna i Algeriet har ökat kraftigt. Framför allt riktar sig övergreppen mot personer som stöder eller verkar i oppositionen. Det förekommer tortyr, frihetsberövanden utan rättegång, misshandel m.m.

Även till Sverige har flyktingar kommit från Algeriet och sökt asyl med hänvisning till sin aktivitet i oppositionen och därmed risken att utsättas för övergreppen från regimens sida.

Jag vill därför fråga kulturminister Friggebo om Amnestys rapport om övergreppen mot mänskliga rättigheter i Algeriet föranleder någon förändring av inställningen till algerier som söker asyl i Sverige?

1992/93:698 av *Jan-Olof Franzén* (m) till jordbruksministern om eftergymnasiala skogliga utbildningen:

Den skogliga utbildningen har under flera år varit föremål för utredningar. Skogsutbildningsgruppen inom SLU lade i november 1992 fram sitt slutförslag om ett nytt treårigt skogsmästareprogram omfattande 120 poäng.

SLU:s styrelse beslutade nyligen att förlänga tiden för intag till nuvarande utbildningar med ytterligare två år. Någon utbildning kommer inte att ske i södra Sverige när utbildningen i Värnamo definitivt upphör i slutet av 1993.

Vilka åtgärder avser statsrådet att vidta så att skoglig utbildning kan bedrivas i södra Sverige utanför Sveriges Lantbruksuniversitet?

1992/93:699 av *Margareta Israelsson* (s) till justitieministern om utlämnande från domstol av filmer med barnpornografi:

Svea hovrätt kräver att Stockholms tingsrätt skall lämna ut kopior på filmer som beslagtogs i barnporrhärvan i Huddinge. Hovrätten anför sekretesslagen som skäl för sitt beslut. Detta innebär att de barn som utsatts för sexuella övergrepp och samtidigt fråntagits sin identitet, genom att deras ansikten lindats för, eller som av andra skäl inte kunnat identifieras, inte skyddas av tryckfrihetsförordningen. Dessa barn skall nu säljas vidare till dem som kan betala för filmkopiorna och utsätts på så sätt för övergrepp om igen av de nya åskådarna.

Mot bakgrund av detta frågar jag:

Är justitieministern beredd att vidta några åtgärder för att förhindra ett utlämnande av filmerna?

1992/93:700 av *Rolf L Nilson* (v) till statsrådet Ulf Dinkelspiel om åtgärder mot kinesiskt tvångsarbete:

I protest mot kränkningar av mänskliga rättigheter har jeansjätten Levis beslutat dra sig ur Kina, meddelades för några dagar sedan. Detta företag är ett av flera amerikanska företag, som håller på att upprätta en uppförande-

kod. Andra är Sears och Nike. Levis tog beslutet efter en granskning av 600 underleverantörer i 30 länder, bl.a. Kina.

Internationella textilarbetsfederationen har uppmanat EG att utöva påtryckningar på Kina för att få slut på tvångsarbetet där genom att hota stoppa dess Gattanslutning.

Tvångsarbetet i Kinas Gulag, de s.k. omskolningslägren, är mycket omfattande. Textilarbetsfederationen talar om miljoner fångar i lägren, där det även förekommer tortyr. Här produceras många varor för export: textilier, kläder, verktyg, leksaker, bandspelare m.m. Lägren är underleverantörer till utländska företag av bl.a. motorer, oljepumpar och annan utrustning för bilar. Volvo fick för några år sedan ett kinesiskt erbjudande om att få använda fångar som billig arbetskraft men avvisade det.

Jag vill fråga utrikeshandelsministern:

Har regeringen inom Gatt och i de direkta handelsförbindelserna tagit upp det kinesiska tvångsarbetet för att åstadkomma en förbättring?

1992/93:701 av *Eva Zetterberg* (v) till justitieministern om utlämnande från domstol av filmer med barnpornografi:

I den pågående rättegången vid Stockholms tingsrätt i ett uppmärksammat barnpornografimål framgår att tingsrätten tvingats att sälja barnpornografiska filmer. Orsaken sägs vara en kollision mellan olika lagar.

Jag vill därför fråga statsrådet:

Vad avser regeringen göra för att förhindra att domstolar tvingas sälja beslagtagna barnpornografi?

1992/93:702 av *Ulla Orring* (fp) till finansministern om de fördelningspolitiska effekterna av den ekonomiska politiken:

Att säkra en rättvis fördelning är en viktig del i en liberal ekonomisk politik. Av störst betydelse för den fördelningspolitiska rättvisan är tryggad samsättning, god tillväxt, låg inflation och låga räntor.

Men i debatten kring fördelningsfrågorna sker ofta en ensidig fokusering på kortsiktiga effekter av förändringar av skatter och bidrag. Effekterna av den allmänna ekonomiska utvecklingen glöms bort.

Med anledning av det ovan anförda vill jag ställa följande fråga:

Avser finansministern för riksdagen redovisa beräkningar av de fördelningspolitiska effekterna av den ekonomiska politiken sedan hänsyn tagits till effekter på arbetslöshet, tillväxt, inflation och ränteläge?

1992/93:703 av *Georg Andersson* (s) till statsministern om Öresundsbron:

Det föreligger ett bindande avtal mellan Sverige och Danmark om att bygga en bro mellan Malmö och Köpenhamn för såväl bil- som tågtrafik. Enligt avtalet åligger det regeringarna att bedriva förberedelserna så att anläggningsarbetena kan påbörjas år 1993.

I regeringsförklaringen har angetts att avgörande för bedömningen vid miljöprövningen är att den s.k. nollösningen vad gäller vattengrenomström-

ningen mellan Östersjön och Kattegatt kan säkerställas. Av de officiella remissvaren till regeringen framgår att en sådan lösning är möjlig.

Skiftande signaler från regeringskansliet ger intryck av oenighet inom regeringen i fråga om ambitionerna att fullfölja avtalet. Vidare föreligger det uppenbara försummelser från den svenska regeringens sida beträffande koordineringen av miljöprovningen med den danska regeringen.

Mot denna bakgrund vill jag fråga statsministern om regeringen har ambitionen att driva arbetet beträffande Öresundsförbindelsen så att anläggningsarbetena kan påbörjas under innevarande år.

den 14 maj

1992/93:704 av *Chatrine Pålsson* (kds) till statsrådet Reidunn Laurén om utlämnande från domstol av filmer med barnpornografi:

Svea hovrätt har nu än en gång beordrat Stockholms tingsrätt att lämna ut kopior av de filmer som beslagtogs i barnporrhärvan i Huddinge. Enligt sekretesslagen 15:4 skall en myndighet på begäran av enskild lämna uppgift ur allmän handling som förvaras hos myndigheten i den mån hinder inte möter.

Jag finner det dock oerhört stötande att en domstol över huvud taget kan bli skyldig att lämna ut kopior av handlingar när den enda orsaken till att handlingarna finns vid domstolen är att det kan vara brottsligt att sprida innehållet.

Offentlighetsprincipen och tryckfrihetsförordningen är något vi vill värna om. Men vid fall som innebär att människoförnedrande och kränkande material om barn får tillåtas att lämnas ut under förevändning att man vill ha offentlig insyn i rättsväsendet måste det finnas möjligheter att stoppa spridningen. Statsrådet har tidigare sagt att hon omedelbart skulle ta initiativ till att behovet av lagändring undersöks närmare.

Avser statsrådet mot bakgrund av att allt fler vill ha kopior av barnpornografivideorna vidta åtgärder för att ytterligare snabba på en eventuell lagändring?

1992/93:705 av *Lena Hjelm-Wallén* (s) till statsrådet Alf Svensson om ökat bistånd till Burkina Faso:

Burkina Faso är ett av världens fattigaste länder. Det svenska biståndet utgörs i huvudsak av miljöinsatser (byskogsprogram, energisnåla spisar m.m.) inom ramen för det s.k. Sahel-programmet. Sverige har ett begränsat samarbete med länderna i fransktalande Afrika, av tradition och av behovet att koncentrera svenska biståndsinsatser. Det framgångsfulla samarbetet med Burkina Faso, liksom den positiva samhällsutvecklingen där, borde göra det möjligt att öka biståndet. Miljöområdet bör också fortsättningsvis ha prioritet men även konstruktivt demokratibistånd vore lämpligt.

Är biståndsministern beredd att öka biståndet till Burkina Faso?

Södra Skogsägarna, en av de världsledande koncernerna i sulfatmassatillverkning, planerar att utöka produktionen i Mönsterås i Kalmar län. Råvarutillgången, marknaden, tekniken och givna tillstånd talar för en utbyggnad av Mönsterås bruk. Men trots ett starkt utgångsläge är inte Södra Skogsägarnas egna kapital tillräckligt för utbyggnad i dagsläget. En utbyggnad borde dock inte bara vara i Södra Skogsägarnas, Mönsterås kommuns och regionens intresse. Det borde även vara i landets intresse.

Investeringen, som är beräknad till fyra miljarder, är den största planeerade industriinvesteringen i Sverige under 1990-talet. Utbyggnaden beräknas ge 700–800 permanenta nya arbetstillfällen, räknat från skogsbruk till industri. I det rådande läget finns det starka skäl för att tidigarelägga projektet. Regering och riksdag har tidigare av konjunkturpolitiska skäl anvisat särskilda ekonomiska medel för tidigareläggningar av investeringar inom vissa statliga affärsverk.

Avser regeringen ta upp överläggningar med Södra Skogsägarna AB angående statliga insatser för tidigareläggning av planerad utbyggnad vid Mönsterås Bruk?

1992/93:707 av *Lotta Edholm* (fp) till statsrådet Alf Svensson om brott i Etiopien mot de mänskliga rättigheterna:

Sverige har ett väl utvecklat biståndssamarbete med Etiopien. Nu kommer mycket oroväckande signaler från Etiopien om att brotten mot de mänskliga rättigheterna åter ökat i omfattning. Ett stort antal lärare vid universitetet i Addis Abeba har av politiska skäl avskedats från sina tjänster och fängslats. Regimen för också en etniskt färgad politik som riskerar att ytterligare förvärra problemen i Etiopien.

Med anledning av det ovan anförda vill jag ställa följande fråga:

Avser bistandsministern, via biståndssamarbetet, vidta några åtgärder för att stävja brotten mot de mänskliga rättigheterna i Etiopien?

1992/93:708 av *Inga-Britt Johansson* (s) till statsrådet Beatrice Ask om handikappade barns rätt att välja skola:

Så har alltså det hänt som många befarat. Handikappade barn är inte välkomna i en privatiserad skola. Styrelsen för den än så länge kommunala skolan i Bö i Göteborg har skrivit brev till föräldrar till handikappade barn som antagits till skolan med innebörd att om skolan blir privat så är de inte välkomna. Enligt styrelsen beror detta på bristande pengar trots att skolan i privat regi får 1,5 miljoner kronor mer än om den fortsätter som kommunal. Skolan räknar med att godkännas som friskola fr.o.m. höstterminen 1993.

Ett av barnen är lindrigt utvecklingsstört och behöver assistent. För detta barn är det naturligtvis extra viktigt att hon kan fortsätta tillsammans med sina gamla kamrater från dagis, och det är dessutom den skola som ligger närmast hemmet.

Eftersom allt fler skolor ansöker om att få bli friskolor finns en stor risk att barn som kräver litet extra insatser och som därför inte är önskvärda kommer att stängas ute från sin invanda miljö.

Vilka åtgärder avser statsrådet att vidta för att även handikappade barn skall kunna välja skola?

1992/93:709 av *Inger René* (m) till justitieministern om föreskrifterna om häktning:

Uppenbarligen kan en person som dömts till hårt straff släppas fri från häktet under en eventuell överklagandetid. Detta förhållande stämmer inte med det allmänna rättsmedvetandet!

Vilka åtgärder avser statsrådet att vidta?

1992/93:710 av *Bengt Silfverstrand* (s) till justitieministern om överföringen av pensionsmedel till forskning:

Regeringen föreslår i prop. 1992/93:171 "Forskning i frontlinjen" och prop. 1992/93:231 "Högskolor i stiftelseform" att genom ändring av lagen (1983:1092) med reglemente för Allmänna pensionsfonden överföra pensionsmedel dels till tre forskningsstiftelser, dels för att omvandla två statliga högskolor till stiftelser.

Hade det varit möjligt att på samma rättsliga grunder och för samma ändamål ta i anspråk medel ur fjärde AP-fonden?

1992/93:711 av *Lars Moquist* (nyd) till statsrådet Bo Könberg om smittspridningen från hivpositiva afrikaner:

I Läkartidningen nr 15/1993 skriver två överläkare och tillika smittskyddsläkare att många hivpositiva afrikaner nonchalerar smittskyddsreglerna. Man säger: "En oroande ökning av smittspridning från hivpositiva afrikaner sker i Stockholms län. På grund av kulturella olikheter har de smittade afrikanerna svårt att inse allvaret i situationen. De har många sexuella kontakter utan att följa förhållningsreglerna från smittskyddsläkaren. Dessutom förefaller dessa afrikaner vara påfallande smittsamma."

Av artikeln framgår att bekymren med afrikanerna tycks bero på stora kulturella och etiska olikheter som har visat sig vara mycket svåra att överbrygga. Många är osmittade vid sin asylansökan men smittas vid regelbundna täta besök i hemlandet. Numera är merparten som får uppehållstillstånd anknätningsfall, vilka inte passerar någon asylsluss och därför inte erbjuds någon hivtest. Man pekar också på att användandet av kondom är främmande i den afrikanska kulturen.

Man måste fråga sig om det är rimligt att hivsmittade personer som bryter mot svenska grundläggande värderingar och mot svensk lagstiftning skall få uppehållstillstånd här.

Avser statsrådet vidtaga några åtgärder – och i så fall vilka – för att få bukt med detta hivproblem?

Styrelsen för den statligt ägda österrikiska stålkoncernen Böhler Uddeholm har nu beslutat om nedläggning av valsverket i Hagfors. 270 anställda mister sina arbeten. Ca 700 arbetstillfällen har därmed gått förlorade sedan statsägda Austrian Industries AG och Voest Alpine Stahl AG köpte Uddeholm Tooling med drygt 1 400 anställda.

Enligt den österrikiske koncernchefen är nedlägningsbeslutet i Hagfors definitivt. Den österrikiske ministern för statliga industrier har av allt att döma inte låtit vidta de omprövningar av tidigare beslut som begärts från svensk sida.

Återstår nu att den statliga österrikiska koncernen Voest Alpine tar sitt moraliska och faktiska ansvar för ny sysselsättning i Hagfors i enlighet med det policydokument som undertecknades vid förvärvet av Uddeholm Tooling. Enligt min bedömning bör ytterligare tryck sättas på den österrikiska regeringen.

Väl medveten om de ansträngningar som näringsminister Per Westerberg hittills gjort vill jag fråga vilka ytterligare åtgärder näringsministern avser att vidta.

1992/93:713 av Bengt Hurtig (v) till statsministern om FN:s fredsoperation i Cambodja:

FN:s fredsoperation i Cambodja (Untac) håller på att gå över styr. Valet den 23–28 maj har på förhand utdömts av Pol Pot som en konspiration mellan Untac, västmakterna och Vietnam för att utrota den khmeriska rasen. Om hans trupper saboterar valet, har FN bara två saker att välja på, sade Australiens utrikesminister häromdagen. Antingen får Untac packa sina väskor och lämna landet eller också måste FN-mandatet ändras så att det blir en operation under kapitel 7 i FN-stadgan. FN-trupperna förmår inte skydda befolkningen. Pol Pot-armén, som kontrollerade 5 % av landet innan FN kom in, bedöms nu hålla 40%. Den har 5 000 man klara för en ny offensiv.

Det reses krav från allt fler håll på att säkerhetsrådet skall ändra Untacs mandat. En statssekreterare i amerikanska UD har föreslagit en internationell krigsförbrytelsetribunal. FN måste också se över kompetensen och vederligheten hos Untacpersonalen. Det har förekommit grova övergrepp. Bulgarien skickade straffångar som soldater. Prostitution och hivsmitta har spritts. Dollarflödet har satt fart på inflationen.

Jag vill fråga statsministern:

Har regeringen gjort någon framställning till FN:s generalsekreterare om att förstärka Untacs mandat?

1992/93:714 av Elvy Söderström (s) till kulturministern om dagstidningsdistributionen på lördagar:

Enligt uppgift planerar Postverket kraftiga avgiftshöjningar för lördagsutbäring av dagstidningar fr.o.m. den 1 januari 1994. Priset sägs bli 30 kr per

prenumerant och utbärningstillfälle. Risken är därför stor att framför allt de prenumeranter som bor på landsbygden blir utan dagstidning på lördagarna.

Detta hotar att slå sönder viktiga delar av systemet med distributionssamverkan och att radikalt förändra konkurrenssituationen på en rad lokala tidningsmarknader. Detta kan inte vara förenligt med yttrandefriheten.

Risken är också stor att de intentioner statsmakterna lagt till grund för den aktuella formen av statligt stöd inte kan fullföljas.

Min fråga till kulturminister Birgit Friggebo är:

Vilka åtgärder avser statsrådet vidta för att trygga dagstidningsdistributionen på lördagar?

1992/93:715 av *Ines Uusmann* (s) till kommunikationsministern om Postens prissättning för tidningsdistribution:

Enligt uppgift planerar Postverket kraftiga avgiftshöjningar för lördagsutbärning av dagstidningar fr.o.m. den 1 januari 1994. Det kommer att kosta upp till 30 kr per exemplar och utbärningstillfälle. Risken är därför stor att framför allt de prenumeranter som bor på landsbygden blir utan dagstidning på lördagarna.

Min fråga till kommunikationsministern är:

Vilka åtgärder tänker statsrådet vidta för att Postverkets agerande i fråga om prissättning för tidningsdistributionen på lördagar inte skall gå stick i stäv med statsmakternas intentioner i fråga om distributionsstödet till dagspressen?

11 § Kammaren åtskildes kl. 13.19.

Förhandlingarna leddes

av talmannen från sammanträdets början t.o.m. 5 § anf. 33 (delvis) och av förste vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

TOM T:SON THYBLAD

/Barbro Nordström

Innehållsförteckning

Prot. 1992/93:111

17 maj 1993

Måndagen den 17 maj

1 § Justering av protokoll	1
2 § Svar på interpellation 1992/93:165 om kärnvapenprov och dump- ning av radioaktivt avfall.	1
Utrikesminister Margaretha af Ugglas (m)	
Maj Britt Theorin (s)	
3 § Svar på interpellation 1992/93:170 om förbud mot vissa landminor m.m.	7
Utrikesminister Margaretha af Ugglas (m)	
Maj Britt Theorin (s)	
4 § Svar på interpellation 1992/93:106 om utbudet av bröstmjölks- sättning i u-länder	13
Statsrådet Alf Svensson (kds)	
Eva Zetterberg (v)	
5 § Svar på interpellationerna 1992/93:125, 126, 127, 128, 129, 130, 131 och 132 om en FN-konvention som definierar systematiska våldtäkter som krigsförbrytelser	19
Statsrådet Alf Svensson (kds)	
Maj Britt Theorin (s)	
Berith Eriksson (v)	
Charlotte Branting (fp)	
Marianne Andersson (c)	
Gullan Lindblad (m)	
Annika Åhnberg (-)	
Margareta Viklund (kds)	
Viola Furubjelke (s)	
6 § Svar på interpellation 1992/93:134 om Volvos fabrik i Kalmar m.m.	38
Näringsminister Per Westerberg (m)	
Agne Hansson (c)	
Bengt Kronblad (s)	
7 § Svar på interpellation 1992/93:137 om privatisering av statliga företag	48
Näringsminister Per Westerberg (m)	
Bengt Dalström (nyd)	
8 § Svar på interpellation 1992/93:148 om sandsugningen utanför Falsterbonäset	50
Näringsminister Per Westerberg (m)	
Per Stenmarck (m)	
9 § Bordläggning	52
10 § Anmälan om frågor 1992/93:687 av Margareta Gard (m) om sotningsmonopolet .	53

1992/93:688 av Sigrid Bolkéus (s) om inbrotten i militära förråd	53
1992/93:689 av Sigrid Bolkéus (s) om säker förvaring av statens vapen	53
1992/93:690 av Kent Carlsson (s) om konflikten Israel – Palestina	54
1992/93:691 av Gullan Lindblad (m) om legitimation av naprapater	54
1992/93:692 av Magnus Persson (s) om skogsrenskötseln	54
1992/93:693 av Rune Evensson (s) om åtgärder för att förhindra skred i Göta älvdal	54
1992/93:694 av Birger Andersson (c) om principerna för lokalisering av nya myndigheter	55
1992/93:695 av Kent Carlsson (s) om Säpos samarbete med Israels underrättelsetjänst	55
1992/93:696 av Kent Carlsson (s) om regeringens inställning till kosovaalbanska flyktingar	55
1992/93:697 av Kent Carlsson (s) om regeringens inställning till algeriska flyktingar	56
1992/93:698 av Jan-Olof Franzén (m) om eftergymnasiala skogliga utbildningen	56
1992/93:699 av Margareta Israelsson (s) om utlämnande från domstol av filmer med barnpornografi	56
1992/93:700 av Rolf L Nilson (v) om åtgärder mot kinesiskt tvångsarbete	56
1992/93:701 av Eva Zetterberg (v) om utlämnande från domstol av filmer med barnpornografi	57
1992/93:702 av Ulla Orring (fp) om de fördelningspolitiska effekterna av den ekonomiska politiken	57
1992/93:703 av Georg Andersson (s) om Öresundsbron	57
1992/93:704 av Chatrine Pålsson (kds) om utlämnande från domstol av filmer med barnpornografi	58
1992/93:705 av Lena Hjelm-Wallén (s) om ökat bistånd till Burkina Faso	58
1992/93:706 av Chatrine Pålsson (kds) om Mönsterås bruk	59
1992/93:707 av Lotta Edholm (fp) om brott i Etiopien mot de mänskliga rättigheterna	59
1992/93:708 av Inga-Britt Johansson (s) om handikappade barns rätt att välja skola	59
1992/93:709 av Inger René (m) om föreskrifterna om häktning	60
1992/93:710 av Bengt Silfverstrand (s) om överföringen av pensionsmedel till forskning	60
1992/93:711 av Lars Moquist (nyd) om smittspridningen från hivpositiva afrikaner	60
1992/93:712 av Göthe Knutson (m) om Uddeholm Tooling	61
1992/93:713 av Bengt Hurtig (v) om FN:s fredsoperation i Cambodja	61

1992/93:714 av Elvy Söderström (s) om dagstidningsdistributionen på lördagar.	61	Prot. 1992/93:111 17 maj 1993
1992/93:715 av Ines Uusmann (s) om Postens prissättning för tidningsdistribution	62	

